

- Kovács Gáborján: Ószirmi kódex (Teremtéstörténetek) 3
- Viktor Pelevin: Föld alatti égbolt (próza) 18
Gilbert Edit: Kilátások a fél orosz irodalomra
(Turi Márton: *Rejtektak a pusztaságban*) 23
- Győrffy Ákos: Jiam-Shid kilenc hídjá (próza) 27
Bánki Éva: Ha majd a végére érünk (próza) 29
Kakuk Tamás versei 33
Legény Jácint versei 34
Benedek Szabolcs: Fiumei cápa (próza) 38
- Tinkó Máté: Befelé vezet (Győrffy Ákos: *A hegyi füzet*) 45
Vass Norbert: Eltévedni vanból nincs felé (Bereményi Géza: *Versek*) 50
Nyéki Gábor: Besztof (Vass Norbert: *Hallgat*) 54
Steinmacher Kornélia: „Örökké élni nem lehet, de a halált megkerülni igen”
(Bánki Éva: *Fordított idő*) 58
Palkovics Beáta: „...azért vagyok a világon, hogy tévelyegjek benne...”
(Potozky László: *Éles*) 62
Bakonyi István: Kutatás az eltűnt idő nyomában
(Faludi Ádám: *Betépett oldalak*) 65
- Radnóti Ádám: Reggeltől estig és reggelig megint (prózavers) 68
Fehér Enikő: Némaság (próza) 70
Pencs Attila versei 73
Zboray Kristóf Vencel: kékkör (kispróza) 77
Herold Renáta: Kétsávos úton döglött kutya, Szétszéledünk
(vers, kispróza) 79
Horváth Krisztina: Átlagos lány volt 83
- Kovács Gáborján: Ószirmi kódex (Városhely) 84

A lapzárókon és a borítón Földesi Ferenc képei

E SZÁMUNK SZERZŐI:

Bakonyi István irodalomtörténész (Székesfehérvár), Bánki Éva író (Bp.), Benedek Szabolcs író (Bp.), Fehér Enikő író (Tatabánya), Földesi Ferenc könyvtáros, filológus, fotográfus (Tata), Gilbert Edit kritikus (irodalomtörténész, kritikus, Pécs), Győrffy Ákos költő (Börzsönyliget), Herold Renáta író (Komárom), Kakuk Tamás költő (Tatabánya), Kovács Gáborján zenész, mesemondó (Bp.), Legény Jácint költő (Gödöllő), Nyéki Gábor kritikus (Bp.), Palkovics Beáta kritikus (Bp.), Pelevin, Viktor író (Moszkva), Pencs Attila költő (Tatabánya), Radnóti Ádám költő (Kömlőd), Steinmacher Kornélia kritikus (Bp.), Tinkó Máté kritikus, költő (Bp.), Turi Márton kritikus, fordító (Bp.), Vass Norbert történész, kritikus (Bp.), Zboray Kristóf Vencel zenész, író (Tatabánya)

Bevezető

A 16. század második felében Erdély valamelyik szász városából elindult egy fiatal ember, aki később magát Hexerich von Kelchblattnak (Varázsló a Szirmok vidékéről) nevezte, hogy elsajátítsa a prédikátor mesterséghez szükséges tudást valamelyik német város egyetemén, ahogy ezt számtalan társa is tette. Az egyetemen aztán megismerkedett a kor legizgatóbb tudományával, az alkímiával. Kutatni kezdte a mágikus tudás ősforrásait, bebarangolta az akkori ismert világ nagy részét, közben nyelvét és vallását is többször megváltoztatta. Az észak-afrikai arab városokból, ahol a földi módon megszerezhető titkos tudást kereste, visszafordult Európába. Ős-bölcsességet kereső szenvedélye az Ibériai-félsziget talmudista tudósaihoz, majd a Britszigetekre vitte, ahol druidákat keresett. Őket nem találhatta, de Írországbán megismerkedett az iskoláit Bordeaux-ban és Reimsben végző, az ellenreformáció legfrissebb tudományosságával hazájába visszatérő Geoffrey Keatinggel. Keating találkozásukkor már *Foras Feasa ar Éirinn (Írország története)* című nagy munkáját írta, melyben az ír mitikus történeti hagyományokat akarta összeegyeztetni a kor történettudományával ellenőrizhető ír történelemmel. Hexerich von Kelchblatt hosszabb időt töltött el az ír tudós mellett. A kolostorokban őrzött kódexek történeteit gyűjtötték és rendszerezték. Innen (talán néhány éven át is tartó) londoni tartózkodás után a német fejedelemségek némelyikének érintésével hazatért Erdélybe, ahol egy elhagyott Ferences rendház romjai között húzta meg magát. Életének utolsó éveiben a rendház romos kerengőjének kertjébe ültette el a külföldökből hozott magvakat, hogy amint a köréje gyűlt tanítványoknak mondta, „elplántálja élete történetének kertjét”.

Kovács Gáborján 3

AZ ÓSZIRMI KÓDEX

(részletek)

A kert építésével párhuzamosan új kódex készítésének szentelte minden fennmaradó idejét. A kódex hatvanhat lapjára csak városképeket rajzolt, melyek az általa kifejlesztett bonyolult titkosírással a vándorlásai során összegyűjtött tapasztalatokat mesélték el. Mindezt egy önmagát Hexerich von Kelchblatt tanítványának valló bejegyző soraiból tudhatjuk meg, aki a titkosírás néhány szabályát is leírja. A képek több szinten olvashatóak. Első szinten rövid versikéket találunk. Ezek nagyon sűrű, huszonegynéhány nyelv szabályainak és szavainak keveréséből megalkotott szövegek. Hexerich von Kelchblatt szándéka szerint a világegység lehetőségét ígérő, mindenki számára érthetőnek vélt zenei alapú világnyelven szólalnak meg. Második

szinten ezeknek a „halandzsaszövegeknek” a tömör versváltozatait, majd a harmadik szinten mesévé duzzasztott történeteit rejtik a képek. Tartalmukat tekintve a kódex képeinek megfejtései(?), fordításai(?) a teljesen egyénien használt alkimista szimbolika mögé rejtett belső mitikus táj leírását

4 adják: az önmagát Hexerich von Kelchblattnak nevező szerző megpróbálta világjobbító szándékkal megérteni, s a leszűrt tanulságokkal a közössége elé tárni emlékeit.

Teremtéstörténetek

a kezdet múltán
s a meglett dolgok
közt félúton kelt
álomittasan a világ-
végi
csontszikár sziget
mint ki
deres arccal korán lett

hajszálnak is beillő
első
fűsarjából csőrével
tép a semmiből
jött
tollgubac vár
míg szemközt part élesül
hogy legyen
hova –

oda
ejti halk énekszóval
ösvényül a világ
végi
csontszikár sziget
fűsarjnak tűnő
első hajszálat
induló – s megtérő – láb
nyom méretű
helyen
érintkezik a földnek
készülő
szegéllyel

*

Éjszaka.
Lombja nélkül
ághegyeivel
verődik a nappali ég
helyére vakult hideghez
a fa.

Megtorpan.
A teremtésre várva vesztegel.

*

Türelem.
Míg jégről lehet
gyöngye gördül.
Várni még.
Áttetszeni.
Erekkel átmetnszeni.
Elszántan megkapaszkodni
ágszerűen. Tollgubac
módjára dallammá
formálni a felköhögött
lélegzetet.
Egyre kisebb
szünetekkel.

*

Belégzéskor
az illat szétárad
a gyümölcsökben.
Megreked.
Kilégzéskor
ízét veszítve
hull
a lecsupaszodott
rögökre.
Megszáll.
Ősz.
Tél.
Tavas.
Nyár.

*

A mellén ejtett
karcolásba
hosszú vergődéssel
vért présel
a tüskehamboló.
A kökényszínű
cseppekkel
rejtegeti a sértő
tűhegyet:
lesz belőle porba
rajzolt bogyó,
egy évre rá újabb
tüskehamboló.

*

rekkenő
hűség
illattá lett
madárillesztő

*

A domb alól
nő vázába
szárat
sejt
kitölti

*

hétfőn pirkad
kedd
reggele szerdán
délben fürdik
a fényben csütörtök
délután tétován
sután pénteki
alkonyat után
kutat szombat
éjjel terped
széjjel vasárnap

hajnala benne
perceg éje
nappala belőle
sarjad a

*

Nappal és Éjszaka
régén egy test egy lélek
ként gabalyodtak egymásba
a Nappal tudta hiányzik
belőle éj-fele
az Éj tudta semmi
lenne nap-fele
nélkül egymásnak fe
szültek

Nappal vizet
Éjszaka földet
Nappal napot
Éjjel hideget

a hideg szegélyt növesztett
az lett
jég
jégbe fagyott ég
a dermedés elválasztott naprésztől
éjrészt
éjségtől napságot
mélységtől magságot

A Nappal felülről száz
körömmel kapirgálta
a jégeget szikráztak
körmei szétszóródtak
a csillagok
arca odaragadt
az éghez az Éj
alul rekedt
csonttá hűlt fa
hegyére ült onnan
nem ért a jégboltig
hegy

tetőre állt ágas
kodva is csak ujj
begyét tolhatta
a magasságba vándorolt
sokat akkor
talált egy

                    megfagyott esőt
a megfagyott esőn
égig mászott
arcát a jeges
égre szorította
megolvasztotta kilukadt
az ég
lett ott nagy
                    lék
léken át
meredt rá
a hidegtől megfakult
Nappal így lett a
                    Hold

nem férnek
                    át
folyvást a lékre hajolva
csókolják egymást
egyszer a Nappal ad csókot
arcot elöntő
                    pirkadat
másszor az Éj hajol
álmot kibontó
                    alkony

a csókok közt
ajándékok
vagyunk
                    mi
olykor jég fölött
szemtől szembe a Nappal
olykor ég alatt
szemébe
tűnünk Éjszakának

a világ is ekképp
Sziromság
mint a Nappal
a fákat átjáró
meleg
az Éjjel ajándékai fel
engednek a fagyos
nyugalomba vissza
térnek a képek az em
lékezet nekimelegedik

Ószirmi
akár az Éjszaka
otthona a föld
dermedt
a Nappal ajándékai
folytonos
cselekvéssel küzdenek
a hideg ellen, míg
őrzik a fény és meleg
maradékát emlékekre
nincs

idő
az örök meg nem
állapodhatás él
teti őket így nem
fagynak szoborrá

középen a
folyton épülő ház
körötte
véghetetlen kerttel
mint égen a lék
átjárható ki benne él
tudod ki
úgy él benne
mint az első csókból meg
szökött csendes
mosoly

csonttá hűlt fa
gyott lombja felenged
nézz széjjel a levelek
hangja otthonosan cseng
keresed a kiutat
az evilági más
világ
hoz tisztások
ligetek sűrű vadon
vadcsapások mentén a
Szél
nélküli
erdő
áll utadban határ
talan telen
te is maradhatsz
rejtekekben feltáru
remeték beszédes
jelregetege
megfejtik a teremtés
szándékát felfejtik
és megint előlről

Szópuszta
lett a fagyott eső
szanaszét szóródott
toronyként elégtelenül
vezetett halkan permetez
ma is

benne alámerül
a hajnalkonyig
járásott
kút
ha szerencséd bányá
mélyére lök ha

Városhely
a csonttá hűlt fák
gyökerében őrlődő
hangyák átjárta

szikla
át meg át
mint zsibbadó lábat
zsibbadás az induló
élet
első jele volt
hangyamarta kövébe úgy
küzdötték bele
magukat
a hangyavadászok
mint élő lombba
fagyöngy felhőkbe akaszkodó
tornyaik
lakhelye szüntelenül ágaskodó
tetem

a
Fű hegye
ma is ugyanaz
a hegy a
honnan
ráboruló jég felé nyúj
tózott a reménnyel
telt Éjjel

a Völgyikútban
összegyűlő eső
olvadt égbolt
a Nappal meg-meg
újuló csókjaitól
szétterül
a földön

madarak
ha repülnek a jégen
siklanak

a lék vizében
lubickoló első
hal
múltjából minden

mozdulatával egy
egy gyökérbe kapaszkodó
virágot varázsol a hullám
okra

*

Ablakot látok csak
arca helyett. Hangját
háza rejti előlem.
Alkonyi félelem
fénylik belőlem.

*

Nap akart lenni de
későn kelt akkor lett
volna Hold de az
égen már az is volt
csillagnak sokan
követték menekült el
őlük zuhanni kezdett
hulltában csiszolta
ég formálta hideg
földet ért s lett puha
heg első hó
pehely akik lestek utána
estek nem maradhatott
maga mind ráhevert
ordított üvöltött
harsányan csillant fel
hevült elizzott
így vált belőle soha
volt vízcsepp arrébb
gördült jöttek mások
is lüktetett ér futott
patak folyó rohant
egyre
többen kapaszkodtak
belé kikíváncozott
közülük hal lett az első
napszínű holdpikkelyes földből
kibomlott izomcsomó
elnehezülten repülni

vágyott nézte az eget
egész testében
rugaskodott télen át
jégtömbbe
fagyott tavasz melengette
nyárra mint a pára újra
szállt az égre visszahullt
mindent látott gondolt egyet
mást
így se jó ember még nem
volt ember lett lassú
léptű egyedül
maradt bámulta a ruganyos
falkában futó állatokat ha
megrészegült négy lábra
ereszkedett lett volna velük
egy lomhán koslatott
nyomukban kijózanult újra
égre nézett lett
volna Nap Hold Csillag első
hópehely bomló szárnyakra
függesztett felhőt
megülő madársereg hegyre
mászott ugrott
földbe nőtt szét
hordják állatok belőle él
égi szárnyas is benne
úszik a hal

*

ajkáról
csapadék
pereg
számtalan
szemerkél
ólomhangyák
kavarognak
alkalmatlanul
szemtelen
szomorkál
kudarcra it-
t élt

*

motyog
lesütött szemekkel
rongyhalomban bújó
zsebében babirgál
egyenletesen mormol
bűvölő igék roszognak
a kacatok között
drótdarabok
kopott tollak
foszló hajcsomó
pergő kéreg
leázott írások
rejtjelei
kavicsok
dödörög
mi fakad fel itt

*

Fal, falon keresztül-
feszített kezek, bordák. Nádszálak
lógnak a vakolatból – másutt a földből.
És valaha fúj a szél, lepereg a fáról.

*

széles felhős
mozdulattal
táncolt
a kimagasló lombokon
a hegyesebbeken
hogyan mászott oda
nem emlékszem
maga alá gyűrte a hideget

átélem

kristályokat pelyhezett
a szakálla
lepelbe burkolt
meztelen teste

gőzölgött
belefeledkezett
a ködökbe

nem tetszem át

15

kavarta
csupasztotta
leveleiktől megfosztotta
az ágakat
félrehajtotta fejüket

terelem

nem érdekelte
hányan lessük
azt akarta elhíttetni
varázsol
szárazon köhögött
rejtegette a hideget
eloroztta
a nagy havakat

nem merem

avar kavargott
a száraz patakmedrekben
láncra fűzve meneteltek
árnyékában
koldusok
csavargók

leterítem

szétterül
kitér
átér

tér

ha nedves szél botlana olvadó hóba

és a nap is belebogozná illatát
megfüröszténém benne

nincs mit

*

A lapuló mohákra
kanyargó csigalépcső tornya
csont. Szunnyad, feszül, ring
a hús közepében, horzsolja fájdalom.

*

A vérerek partján,
fenn a szemgödörknél
aludni úgy jó,
ha kihantolják az embert.
A felhőkhöz közel tollasodva,
nyílik és csukódik az éjszaka.

*

élelem után kutatnak
hangyák
járják eltántoríthatatlan
útjaikat
szájukban morzsák ragacsos
máz
hajnali eresztékei nyögnek percegve
illeszkedik
a város gyalult száraz
ölelésből
elillant gyantailat száll ide
valahová

Jurnal
1074

Jurnal
1074

A moszkvai metró alighanem az egyetlen közlekedési létesítmény a világon,

18 Viktor Pelevin

FÖLD ALATTI ÉGBOLT

ami legalább annyira vonzza a turistákat, mint a múzeumok és az építészeti műemlékek. A szovjet művészet eme valódi remekét nem is annyira közlekedési célra gondol-

ták ki, mint inkább olyasvalaminek, ami átformálja az emberek tudatát, azért, hogy átszállást teremt a mindennapok rutinjából egy ideológiai szférába. A metró építésének története a harmincas években kezdődött, és bármekkora paradoxonnak is tűnjék, a világ első ateista állama ebben az antik vallásos tradíció irányvonalát folytatta. A metró ugyanis föld alatti templomok rendszerére emlékeztet, amelyben a hívőt egyik szentélytől a másikig szállítják; azokra a római katakombákra hasonlít, amelyekben az első keresztények összegyűltek, és ahol megszületett az antikvitás helyébe lépett civilizáció. Ennek szellemében a márvánnyal, gránittal, ragyogó acéllal és kristályüveggel díszített moszkvai katakombáknak az új társadalom bölcsőjeként kellett szolgálniuk – vagyis a szocializmus építése a föld alatt vette kezdetét.

Különös hibridek

A moszkvai metró első állomásai az azték szentélyek és a görög templomok különös hibridjei. A falak beugróiban istenek helyett hősök szobrai állnak: fegyveres matrózok, katonák és bronz-bocskorba bújt parasztok. A metró esztétikája legkevésbé sem az alkotói szabadság eredménye, hanem mindenekelőtt komplex politikai megfontolások végterméke. A Ploscsagy Revoljucii (Forradalom tere) megálló megnyitása előtt például az ideológiai bizottság el akarta távolíttatni az ott található szobrokat, lévén azok a szovjet embert félig meghajolt testhelyzetben, már-már térdepelve ábrázolják. Sztálin személyesen akadályozta ezt meg, mondván a szobrok olyanok, mintha csak él-nének. A bronz bálványok túléltek Sztálint és a Szovjetuniót, és napjainkban is a tömegre szegeznek kezek milliói által fényesre polírozott revolvereiket.

A moszkvai földalatti a szobrok kétféle típusa népesíti be: a szovjet kulturális panteon írói és költői, valamint a munka és a háború névtelen hősei. A metró falait borító mozaikok gyakran különféle szovjet szimbólumokat (sarló-kalapácsot, ötágú csillagot) rejtenek, amelyeket olyan észrevétlenül szőttek bele az absztrakt, geometriai ornamentikába, hogy arra legtöbbször csak utólagosan tudunk rácsodálkozni: mikor elmegy mellettük

az ember, valamilyen szinten érzékeli ezeknek a falaknak az ideológiai kisu-gárgzását, mégis néha mereven kell néznie őket, hogy rádöbbenjen, az absztrakt mozaik hatására miért is kezdett a kommunista eszme magasztosságáról merengeni. Az ideológiailag telített ornamensek mellett vannak má- 19
gikus jeleket felvonultató mozaikok is – ezeket a falakat antik szim-
bólumok, kabbalisztikus motívumok, rúnák és hasonlók borítják.

Egyes állomásoknál szándékosan merítettek az antik építészetből; némelyik a knószoszi palotára és a Minotaurusz labirintusára emlékeztet, míg a Kropotkinszkaja állomás kettős oszlopsorával egy egyiptomi temp-
lomok enteriőrjét idézi meg, csak éppen a megállót nem fáklyák, hanem elektromos lámpák ragyogják be. Hivatalosan fényképezni itt csak különleges engedéllyel lehet. Ennek oka részben a metró stratégiai jelentőségében keresendő: az ötvenes és a hatvanas években az állomásokat atombiztos óvóhelyekké alakították át. Minden peron elejénél és végénél súlyos fémkapukat építettek be, amelyek segítségével az állomások hermetikusan lezárhatóak. Néhány szakember kivételével senki nem láthatta leeresztve ezeket a kapukat, de el lehet képzelni az iszonytató szituációt, ahogyan a mozgólépcsőkön lefelé áramló tömeg mögött bezárulnak a fél méter vastag fémkapuk. Egyébiránt korántsem kizárt, hogy ezek a kapuk már régóta működésképtelenek.

Ha az ember a centrum irányából a periféria felé halad, úgy a félórás út valóságos időutazás lesz, átlépés a harmincas évekből a jelenbe. A fényűzés és pompa helyébe az aszketizmus, hovatovább a nyomor lép. Minél messzebbre utazol a központtól, annál ritkábban találkozhat a metró föld alatti épületeivel: a metrólejárók itt már egyszerű aluljárók, amelyek felett vörös M betű fénylik. A centrumban az állomások kisebb mauzóleumoknak néznek ki, miáltal a Lenin-mauzóleum is egy metróállomás benyomását kelti. Végző soron a metró, amely régóta Lenin nevét viseli, tekinthető egyfajta virtuális mauzóleumnak – az eszme, a jövő, az álom mauzóleumának.

Mint minden kultikus objektumot, úgy a metró is sötét legendárium övezi. Olyasféle mendemondák terjednek, mint hogy a földalatti alagútrendszerében kisebb kutya méretű mutáns patkányok tanyáznak, amelyek időről-
időre a sínekre telepedve megállásra kényszerítik a szerelvényeket. Esténként különleges, Kalasnyikovokkal és fényszórókkal felszerelt brigádok járnak az alagutakat az óriási rágcsőkre vadászva. Azt beszélnek, hogy ezek a patkányok az éjszakánként a vonatok ablakán kidobott hullákkal táplálkoznak. Valahol Moszkva középpontjában lennie kell egy elhagyatott állomásnak is, amelynek peronjait állítólag telezsúfolták mindazon Sztálin-szobrokkal, amelyekről az ötvenes években tisztították meg a várost. (Mindez persze aligha

hihető, noha sok állomáson valóban megmaradtak Sztálin hatalmas portréi, amelyeket könnyen ki lehetne szabadítani a vastag vakolatréteg alól.)

Mindazonáltal a metró legszebb és legkülönösebb legendáját a gyerekek ötlötték ki: ez egyike azoknak a rémtörténeteknek, amelyek az 20 úttörőtáborokban jártak szájról szájra. Amikor a hálóteremben ki-
ludtak a fények, mesék szövődtek arról, mi minden történik azokkal, akik elalszanak a vonatokon, elszalajtva a végállomást. Ezeket az embereket, amint a metrószerelvény beáll, felébresztik és kiráncigálják a kocsi-
láncra verik őket. Ezt követően hosszú éveket töltenek a föld alatt munkával, illetve azon rejtélyes gépezetek javításával, amelyek mozgásban tartják a metró hatalmas organizmusát. Mindez idő alatt mintha transzban lennének, mivel titkon tesznek valamit az ételükbe. Mikor megöregszenek, és már nem képesek tovább dolgozni, egy szép napon egy dugig töltött szerelvényen térnek magukhoz, a munkába igyekvő tömeg közepette. A föld mélyében töltött életükből semmire sem emlékeznek, pusztán beléjük hasít a felismerés: tegnap még reménnyel teli fiatalok voltak, ma pedig már rozoga vénemberek. Életük végállomásához érkezett. Egész egyszerűen képtelenek felfogni, mi is ment végbe a ma és a tegnap között.

Szovjet Hádész

Ez a történet remek metafora: számos idős ember utazik a metróon, akik ha a vagonok falán elhelyezett reklámokra pillantanak, arcukra idegenség és értetlenség ül ki. Elképzelhető, a fenti história szereplőinek arca is ugyanezt fejezte ki. Egész életük a szovjet birodalom hatalmas gépezetében telt; egymástól megkülönböztethetetlen napjaik ugyanolyan ideológia transzban követték egymást. Most pedig, öregkorukra kidobják őket egy érthetetlen, ellenséges világba, ami már csak egyvalamit vár tőlük: hogy helyüket másoknak átadva mielőbb távozzanak. A szovjet metafizika szerint az ember halálát követően munkájának gyümölcsében él tovább. Ebben az értelemben a metró a szovjet Hádész – óvóhely mindazon lelkeknek, akiknek nem maradt más, csak a földalatti alagútjainak nyirkos sötétje.

Ám az isten könyörületes. A moszkvai metró legmélyebben fekvő állomásán, a Majakovszkaján ovális ablakokon keresztül festett kégre nyílik rálátás a vakolt mennyezeten, repülőgépekkel, tarka léggömbökkel és virágzó almafák ágaival. Nem kizárt, hogy a harmincas, negyvenes és ötvenes évek metróépítői, vagyis mindazok, akiknek a moszkvai metró emlékművéül szolgál, pontosan ide távoztak – ebbe a festett kékségbe, ebbe a föld alatti égboltba, az örökös naplemente dermedt, rózsaszínű felhői közé.

(Fordította: Turi Márton)

Turi Mártonnak a JAK-füzetek sorozatában megjelent kötete színvonalas tanulmányok gyűjteménye – ahogy a fedőlap jelzi: a huszadik századi és a kortárs orosz prózáról. Gondolatébresztő maga a cím is (minden kisbetűs a borítón): *rejtektak a pusztaságban*.

Bevallom mindjárt, nekem főként a megfogalmazásai, nyelvi fordulatai tetszettek ennek a könyvnek. Na de térjünk vissza a fekete-fehér-szürke tömény árnyalataiban úszó, sejtelmes borítóhoz, amelyen a sűrű tejköd mögötti ragyogás és a megszakadó

Gilbert Edit 23

KILÁTÁSOK A FÉL OROSZ IRODALOMRA

Turi Márton:

Rejtektak a pusztaságban

(elkerítő, beengedő) kerítésdarab elgondolkodtat a *pusztaság* természetéről. Ez majdnem sztyepp(e), de bizonyos szempontból jobb is, mintha az lenne – a plusz jelentéstartalom miatt, a rejtektak pedig asszociálják a labirintikus megközelítést, az interpretációt mint hermeneutikai oldalnézetet.

A könyvben hozzám leginkább maguk a mondatok állnak közel: súlyosak, hosszúak, sokszorosan összetettek, majdnem kibírhatatlanok és végeérhetetlenek. Olyan zsúfoltak, terhelték, mintha nyomban összeroskadnának gazdag, rétegelt rakományuktól – de éppen, még éppen megállnak lábaikon. Ismerős írásjegy... A rengeteg lábjegyzet is az – az orosz irodalomtörténet kínálja magát belső visszhangjaival, önutalásaival, a felvett fonallal, folytatással, a párhátékkal, párhuzamossággal. Horizonttágítóak a más, főként klasszikus orosz művekből vett mottók minden fejezet előtt. Bizonyos utalások folyton odakíváncznak a főszövegekbe, például Bulgakov – az 58. oldal aljára is, az őrltekházához, de belátom, képtelenség minden kínálkozó kapcsolatot rögzíteni.

Logikai hibából vagy hiányos, homályos érvelésből kevés van (nekem a 66. oldal 18. lábjegyzete ilyen: mi is az elitizmus itt?), a néha előforduló orosz szavak, nevek transzkripciója nem teljesen egységes, érdemes lett volna továbbá jelezni, miért nem a nálunk szokásos *Gluhovszkij*-írásmódot követi a *Metró 2035* szerzője esetében a magyar kiadás, s Turi Márton reflektálhatna arra a (nekem rokonszenves) gyakorlatára, hogy, a megszokottól eltérően, kiteszi a magyar átírásban az orosz nevek hangsúlyait: *Véra, Norvégov*. Kiváló a tördelés, szerkesztés – néhány sajtóhibát, rossz elválasztást találtam mindössze. A 72. oldalon helyesen: életünkéből, s mintha összekeveredtek volna a betűk (bár semmiben nem lehetünk biztosak ebben az univerzumban), a 110.-en az orosz kifejezésben, ahol az önjelöltekről szóló gondolatmenet mindenestre szép példája a zsúfolt, burjánzó, zárójeles, körkörös; a nem szakmabelieket jócskán próbára tevő érvelésnek.

Turi írásai kiaknázzák az adódó humorforrásokat. Hálás az olvasó az orosz világ abszurditásainak olyan behozataláért, mint hogy a *Moszkva-Petuski* először a gorbacsovi antialkoholista folyóiratban, a *Józanság és kultúra* címűben jött ki. Szövegei teli vannak szójátékkal, nyelvi bravúrral, 24 szerzőjük fogékony másokéira (*Flaura, proezija, Nimfeja*). Érdekes látni ezt az ismeretanyagot (amit a kortárs irodalom kutatójaként, kritikusaként, fordítójaként évtizedek óta magam is mozgatok) némileg más mondatokkal, poénokkal, csavarokkal. Bár elég hasonló, ahogyan írunk és gondolkodunk róla. Világirodalom-történeti beszélgetőcsoportommal (<http://periferia.btk.pte.hu/>) fel is merül időről időre, hogy tanulmányozzuk az egyes irodalmak kutatóinak írásmódját, fogalomkészletét, észjárását. Lám, a ruszisták asszociációinak láncolata determinált: az O betű, a körkörösség, a ciklikusság, a mitikus ismétlődés (előkerül itt a 31. oldalon, később pedig megjelenik Venyegyikt Jerofejevnél és Zamjatyinnál, sőt Malevicznál Tolsztaján át: 121), az útvesztettség reminiszenciái, az égő, a megsemmisítésre ítélt kézirat körei... (<http://periferia.btk.pte.hu/old/periferia/vge.htm>) Turi Mártonnak fejlett a metaforateremtő fantáziája, következetesen viszi tovább a képi elemet. Nem gabalyodik bele hosszú mondataiba, frappánsan kitalál belőlük, nem él képzavarral, pontosan fejezi ki magát. Megfelelő kontextusokat kerít tárgyaihoz. Kultúratörténeti, politikai, szociológiai köröket is fut néha, például a mélyszegénység, a vidék és a metróépítkezés- és reprezentáció témájában. Titokzatos szerző: nem árul el sokat (szinte semmit) magáról a paratextusokban. A szakmabeli olvasó ámul: remek iskolája lehetett.

Gazdagon felszereltek ezek a mondatok, teherbíróak. Ami jól kivehető: az alapos ismeretek, a tájékozottság a tárgyban, az orosz irodalom dolgaiban. Akikre hivatkozik: a magyar ruszisztika egy vonulata, főként a könyveik alapján ismert szerzők, rajtuk kívül nyugati szakirodalom, az oroszból pedig nagy többségben az, amit magyarra lefordítottak. Kis mértékben persze utal orosz nyelvű tanulmányokra, kritikákra s magyar pályatársak folyóiratban (nem tematikus különszámban) megjelent írásaira is, de nem ez a jellemző. A vizsgált tárgy a 20. század második felének s a 21. elejének orosz irodalmából a grotesz-antiutópikus-posztapokaliptikus-posztmodern vonulat, és ez is kiad egy érvényes ívet Nabokovtól Szorokinon át bezárólag az újrealistákkal. A szerző kellően kritikus, mind Nabokov (*Lolita* továbbélése klisében, automatikus kézjegyen; „hermeneutikai hullamerevség”; „nekrospektív olvashatóság”), mind Szorokin, mind Viktor Jerofejev esetében megfogalmazza ellenvetéseit, kételyeit az életmű bizonyos elemeit illetően. Az egyes szerzők között átjárásokat teremt, s tőlük is létrehoz egyenként további leágazásokat. Feltűnő azért a hiány, de elfogadható, hogy mint minden gyűjteményes kötet, esetlegességeken is alapul, ám az egymás mellé tett s némileg összefűzött írások kirajzolnak egy határozott ízlésen alapuló paradigmát. Ulickáját

egyetlenegyszer említi egy lábjegyzetben a 148. oldalon, mint akinek könyveit az Ekszmo kiadó gondolzza (ám ez a múlt: Ulickaja 2011-ben eljött az Ekszmótól: <http://os.colta.ru/news/details/32176/>). Érthető persze, hogy kimaradnak szerzők egy válogatásból, egy tanulmánykötetből, de a bevezetőbe, a (hiányzó) utószóba, lábjegyzetbe vagy a főszövegek egyes vonulataiba befér(közhetet)t volna néhány utalás hiányjelként, adósság elismeréseként a ki nem fejtett, kimaradt jelenségekre, írókra, művekre, műfajokra. A pedofília propagálásának és az öngyilkosság népszerűsítésének témája például, amikor előkerül tárgyalt íróinál, Ulickaja esetében (az ellene ugyanezen vádak alapján indított rágalomhadjáratok botrányaival) szintúgy helyet kaphatott volna a 129. oldalon. A 173. oldal újrealista fejezetében a tipológia logikája is lehetővé tenné említését. A *Szonyecska* egyik alapkérdése visszhangzik itt: hagyott-e nyomot a személyiségen az olvasás. A roskadozó vidéki dácса fel-felbukkanó képe az *Orosz lekvárt* hívhatja elő.

Bőséges és alapos értelmezését kapjuk azonban a vállaltan tárgyalt szerzőknek, esetenként életműveknek. Erős a kezdés Nabokovval, akinek útvesztői és (ál)útjelzői mellett ott találjuk a következő hivatkozást tőle: „az a valódi részvét, ami a szépség mellett a legközelebbi pontot jelenti, ameddig csak a művészet meghatározásában eljuthatunk”. Szép a passzus a hermeneuta továbbkísérő szerepéről, a deleuze-i „teremtő érzelméről”, helytálló a szerző megállapítása a Tolsztajánál elidegenítő, szatirikus, nem a bahtyini karnevál szellemében felhangzó nevetésről s ugyanitt Puskin belső szabadságáról, amit aztán éles megvilágításba helyez *A Mester és Margarita* vonatkozó rétege. Nagyon pontos a szorokini poétika meghatározása Turi Mártonnál: „...szélsőséges befogadói (re)akciókat kiváltó ereje [...] leginkább abban rejlik, hogy ezek a szövegek szándékoltan azokat a vallásos vonatkozású princípiumokat, társadalmi és művészeti normákat ábrázolják sokszor valóban gyomorforgató aberrációkként, amelyet Oroszország mint nemzeti identitásjegyeket szokott magáénak vallani.” A *Hóvihar* című szöveg mindenképpen odakívánkozna azonban Szorokin stílusimitáció-ához. Turi szemléletesen megvilágítja a 140. oldalon, mit ért ez alatt. Parafrazálom: írhatta volna akár X nagy orosz író is – mondja – például egy idegösszeroppanás után. (Innen kezdve oldalakon át keresi s találja a példákat a Szorokin-életmű ilyesfajta azonosuló-eltérülő darabjaira.)

Találóak a fejezetcímek, játékba hozzák a többszörösen adódó útszimbolikát szintúgy: „Vakvágányon Petuski felé”, „A vidék bosszúja”; „Hibrid idők” (T. Tolsztaja), „Pátosz és patológia, avagy az irodalom (z)sírba száll” (V. Szorokin). S íme, kedvenc fordulataim, amelyek szemléletes útikövei ennek a pusztai barangolásnak: „a főszereplő spontán botanizálódása”, „népi

sportként űzött iszákosságból eredő kollektív idiotizmus”, „(holt)részeg lelkék”, Tolsztaja „posztapokaliptikus bestiáriuma”, „animális anomáliái”, „ciklikus-cinikus történelemszemlélete, „a pusztulás elől ideiglenes egérutat nyert élet” az egerek kapcsán, ugyanitt: „bibliai gasztro-gnoszticizmus”; „fogást találni a sikamlós *Kékhájon*”, Oroszország „irracionális-artisztikus” közege, Tolsztoj „társadalomjavító motiváltsága”, „(m)értéktelenné lett világ, „pártválasztás és párválasztás”.

A hosszan elnyúló téboly, az orgia utáni életmérgezés (Baudrillardal és az őt idéző szerzővel szólva) utáni elernyedő, túltelítettséget okozott, entrópikus, kissé már valóban unalmas káosz állapotrajzait analizálta pompás eszköztárral a fiatal szerző. Ez a távlat, e féloldalas perspektíva egy részét engedi látni a címben jelzett tárgynak mind az értelmezett szerzők, mind a róluk írók tekintetében. Vannak még rejtektak s látható útvonalak. Várom a másik történetet, a másik felét – s tágabb szemléletet, komparatista attitűdöt. Nehezen belátható az összehasonlító filológiából nézve: hogy tudta megalkotni úgy Turi Márton, aki kritikus, recenzens is, nagyszerű könyvét, hogy talán egyetlen magyar író nevét sem írta le benne. Pedig nyilvánvalóak a különféle rendű párhuzamok, az áthallások akár Háy János, Székely Csaba életművével. (*JAK-füzetek, Bp. 2016*)

Néhány napja a Balatonnál jártam. Októberben a legszebb a tó, de talán nem is a szépség itt a legjobb kifejezés. A szépségről amúgy sem tudható, hogy micsoda. Talán inkább a víz fölötti tér nyíltsága, ami a tó egészét is megnyitja.

Ilyenkor mintha belelátna az ember a Balaton szívébe. Az üres strandok, a bedeszkázott bazársorok mindennél megnyugtatóbb látványa. Az utóbbi években egyre nehezebben tudok szabadulni attól az érzéstől, hogy az

Győrffy Ákos 27

JIAM-SHID KILENC HÍDJA (részlet)

ember nélküli világ mennyire otthonos. Pontosabban az a világ, amelyben az emberi jelenlét már csak emlékként létezik. Valamikor jártak itt valakik, valamikor régen. A nyomaik alapján vonni le következtetéseket róluk, téves és helyes következtetéseket egyaránt. Legyen ez az egész itt valaminek az emléke, egy olyan emlék, aminek még a létezéséről sem tud senki. Nevezhető-e emlékek az a kép, amely már soha nem bukkan fel senki emberfia lelkében? Ha nincs, aki emlékezzen, mi lesz a képekkel?

Mint szinte mindig, most is képekben merültem el, miközben a móló mellvédjének dőlve álltam. Néztem a vizet, a csillogást néztem, de közben a képek jöttek, egyik a másik után, ismerős és ismeretlen képek. Vannak olyan emlékeim, amelyek nem lehetnek az én emlékeim, miközben az sem valószínű, hogy valaki más emlékei lennének. Bénult koncentráció, valami ernyedtség, a külvilág szinte teljes kizárása, ezzel jár, ha megindul a képek áradata. Egy semmire nem használható ember, nem beszél, nem kérdez, nem válaszol, nem figyel, nincs ott, csak áll és bambul maga elé kifejezéstelen tekintettel. De az sem pontos, ha azt mondom, képek. Mert nem képek, hanem inkább egy álom fragmentumai, fényekkel, színekkel, hangokkal. Ahogy máskor sem, úgy most sem volt semmi értelme az egésznek. Mert azt már elég régóta tudom, hogy ezzel az egésszel nem megyek semmire. Sem a képekkel, sem a fényekkel, sem a hangokkal. Nincs célja, nem tart sehová, és még az sem tudható, honnan érkezik.

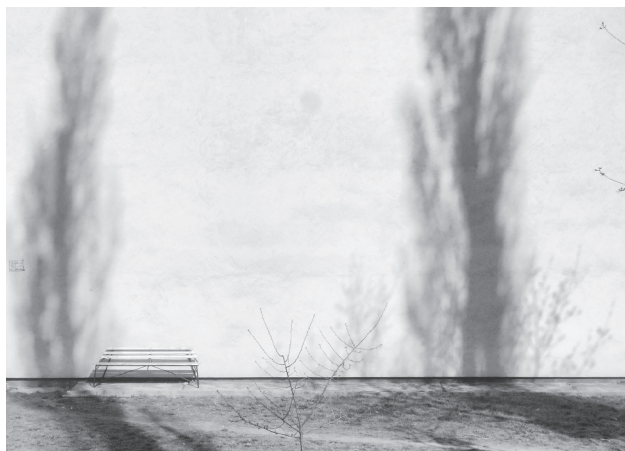
Mi van akkor, ha az ember kénytelen belátni, hogy élete jó részét értelmetlenül és céltalanul töltötte. Miközben persze minden eszközt bevetve megpróbálta elhithetni magával az ellenkezőjét. Ott a mólón, abban az eszeveszett csillogásban pontosan tudtam, hogy se cél, se értelem, és hogy hiába volt minden manőver az önmegtévesztésre. Úgy tűnik, a határtalanság kell hozzá, a szőlőhegy felől fújó erős szél, és az egészet mindenestül átjáró fény.

Mondják, hogy az aranykor végén leomlott Jiam-Shid országának nyolc hídja. A nyolc leomlott hídon többé már nem járhattak le a Földre az

angyalok, és az emberek sem érhatték el többé a mennyei világot. Leomlott hidakat csak olyanformán tudok elképzelni, mint Budapest felrobbantott hídjait a háború után. Csak épp Jiam-Shid hídjai nem a vízbe, hanem az égbe omlottak. Egyszer csak véget értek valahol az égen. Nem is tudom, 28 miért jutottak eszembe ezek a hidak azon a mólón, a nyolc leomlott híd. Talán azért, mert az országnak nem nyolc hídja volt csupán, hanem kilenc. Egy megmaradt a kilencből. Ezen a megmaradt egy hídon viszont egyirányú a forgalom. Az emberi világból a túlvilágra vezet csak út, vissza nem. Ez a híd a halál maga, a halál csupaszas ténye. Az egyetlen híd.

Ahogy elnéztem dél felé, a túlsó part irányába, észre kellett vennem azt a hídhoz hasonló, napfényből és vízből épült, hosszan elnyúló sávot a tó tükörén. Miután csak egyetlen híd maradt nekünk, ez sem lehet más, mint a halál hídja. Minden földi híd a halálba vezet. Ha vízből és fényből épült is. A nyolc leomlott híd romjai vagyunk, erre gondoltam, és hogy mi itt mindannyian a nyolc leomlott híd emlékeiként masírozunk a számunkra egyedül megmaradt kilencedik felé, nem tudva a nyolc réges-rég eltűnt hídról, amelyek mi magunk vagyunk, de hát honnan is tudnánk, hogy kik vagyunk valójában, amikor az az egyetlen egy, mindennél rémisztőbb híd megbénít minket, fogva tart bennünket egész életünkben. A halál foglyai vagyunk.

Mondom, nem tudom, miért jutott eszembe mindez a mólón, azon az október végi délelőttön. Elnéztem a többieket, ahogy fotózzák a vizet, a szőlőhegyet. Nincs mit mondanom nekik, ahogy nekik sincs mondanivalójuk a számomra. Élünk, állunk a csillogásban, miközben a ragyogó színpad mögött a határtalan semmi vesz körül. Hatalmas, színes gömbök a jéghideg, végtelen sötétség függönyére aggatva. Szüret ideje van. A hegyi kápolnában harangoznak. A kopaszodó diófák alatt sajttal, friss kenyérral és boroskancsókkal megrakott asztalok.

Hildi és Vilmos kisebbik fia, Dieter jobban látott félhomályban, mint ragyogó napsütésben.

A lemenő nap ferde sugarai között, mikor szikrázó lesz a fák zöldje, de az arcokból csak homályos foltok maradnak, megpillantotta az emberekben a legtitkosabb gondolatokat. Kiben az álnokságot, kiben a félelmet, kiben a mindent megemészthető akaratot és a gyűlöletet.

– Talán bizony betűket látsz a homlokukon? – kérdezgette Dietert a bátyja és a nővére. – Hogy lehet, hogy neked idegenek is megmutatják igazi természetüket?

Dieter csak a vállát vonogatta.

Ugyan hogy *mutatnák* meg magukat az emberek, hiszen talán maguk sem akarják tudni, hogy mit éreznek. Hiszen melyik lovag az, aki úgy társalog a lemenő nap fényében, hogy magában mondogatja: csak a kisfiúkat szerettem, félek a haláltól, gyáva vagyok...

– És mit látsz az én arcomon? – kérdezte nevetgélve Gudrida, a nővére. De Dieter ilyenkor nem válaszolt. Ha rátört ez a borzongató éleslátás, nem is látta a testvéreit. Ha ilyenkor rájuk pillantott, csak szürkén derengő felhőt látott, ami elrejtette Vilmost, az ő magabiztos bátyját és Gudridát, a mindig gyöngyözve nevető nővérét. Talán nem is árnyék volt ez, vagy ködgomoly, csak könnyedén felvert porfelhő. Milyen szívszorító tapasztalat! Hiszen ő, Dieter, a legkisebb, a testvérein kívül nem akart tartozni senkihez. Az utakon lomhán vonuló családok és katonák mind ösztövérek, betegesek voltak. Ráadásul furcsa fájdalmak és indulatok gyötörték őket! Ők hárman bezzeg soha nem fáztak, soha nem éheztek! Őket nem kínozták se lelki furdalás, se szegény. Mintha a fiatalságuk minden bajtól képes lett volna megvédeni őket.

Az idegenek ámulva néztek a szemükbe: először dadogtak, elpirultak, aztán megpróbálták óvatosan hozzájuk érni, és csak búcsúzásukor vallották be, hogy soha, sehol nem láttak még ennyire tökéletes lényeket.

Dietert mulattatta a rajongásuk. Kicsit lemaradva hallgatta, ahogy a férfiak makogva szerelmet vallanak a nővérenek, ahogy az asszonyok – és igen, nemcsak a nők, hanem a katonák is! – szerelmi elragadtatással bámulnak a bátyjára.

Maradjatok még! Adjatok a hajatokból egyetlen tincset!

Ők persze nevettek a sok csacska ömlengésen – a sok meglelt férfin és asszonyon, akiknek bár családjuk van, úgy bámultak rájuk, mintha elvesztett testvérüket látnák a keresztúton.

Bánki Éva 29

HA MAJD A VÉGÉRE ÉRÜNK

Dieter őbennük csak bűnöket, betegségeket, félelmeket látott bennük.

És örült, hogy a két nagyobb testvérének esze ágában sincs ezekkel a romlékony és rettegő testekkel maradni, ezekkel a *vesztésekkel*, akiknek a tisztelete csak nőttön nőtt, mikor elérülték, hogy kinek a fiai-lányai.

30 Hogy a normann erdőben apjukat, Vilmos herceget keresik, és amíg meg nem találják, addig hercegi fiatalokhoz méltó életet akarnak élni. Hiszen mi sem természetesebb! De az utakon bóklászó szerencsétlenek ezt nem így gondolták. Hajbókolva felelgettek, de már nem próbáltak hozzájuk érni, és azt sem hagyták, hogy egyedül maradjanak a gyerekeikkel.

És mit csinálnak ezek az úton kóborló katonák, parasztok, kalmárok, csavargók, mesteremberek, kalandorok, ha tőlük elköszönnek? Dieter ezt is könnyedén kiolvasta az arcukból: átadják magukat a gyűlöletnek, az irigységnek és a fájdalomnak, mert hiszen a szenvedély és a betegség kínjai nem nagyon különböznek. No de mit álmodnak? Hogy viselkednek a családjuk körében?

Milyen is az éhség? Vagy a testet-lelket próbára tevő fáradtság?

Ők hárman mindenféle gond nélkül utazgattak fel-alá.

Vilmos, a legidősebb, Gudrida, a nővére, és ő, Dieter, mert hiszen valakinek harmadiknak is kell lennie. Ők hárman hercegi fiatalokhoz méltóan évek óta semmit sem csináltak, csak sétálgattak és *vártak*. Ha egy ág megkarcolta a vállukat, nem éreztek fájdalmat. És soha nem kíváncsok az erdőn kívüli világba.

Még azt is csak egy bőbeszédű fazekastól tudták meg, hogy hány és hány jövendölés, ballada, költemény, regény foglalkozik a személyükkel! Hogy hány fogadót, költőversenyt, kiskocsmát, vendéglőt, sőt lovagi tornát neveztek el a tiszteletükre! Dieter meghökkent: mert ez a nyilvánvaló tisztelet azt jelentette, a mindennapi emberek messzebb vannak tőlük, mint ő sejtette. Hogy van még vesztenivalójuk! Mint ennek a fazekakkal fel-alá utazgató mitugrásznak is!

Aki majd évekig fog a velük való találkozásról mesélni!

Évekig? Dieter lepillantott a fáradt sugaraktól árnyékba vont, fáradt és mégis lelkesen mosolygó arcra.

– Noked hónapjaid vannak hátra, drága barátom!

És nekik vajon mennyi idejük van? Ki tudja? Dieter hajlamos volt azt hinni, hogy ő és a testvérei az erdő titokzatos neszeiből táplálkoznak. Ezért nem fáradnak el soha, ezért nem esnek kétségbe. Az ő történetük már megíródott, tehát nincs okuk félelemre.

De voltak a fazekasnál ravaszabb utazók is. A fehérruhás agg, aki a Réniens-be vivő keresztúton megállította őket, és azt állította, hogy már hónapok óta a nyomukban van. De ő nem holmi előjelekről vagy a szerelem legyőzhetetlenségéről vagy akart velük diskurálni.

Hófehér ruha volt rajta, mintha az ősi szektához, a keresztényekhez tartozna. De még ez a hófehér ruha is koszosnak tűnt a betegesen kiszáradt bőréhez képest. Mint a tengeri homok, gondolta Dieter. Alig képes elrejteni az az akaraterejét és az összezsúrt csontjait.

Az öreg nem hajbókolott előttük, és még csak meghatottnak sem 31
tűnt.

– A fiatal halottak persze hajlamosak össze-vissza csatangolni. És a nagyon várt gyerekeknek nehéz a világtól búcsút venni. – kezdte. – De nem tűrhetjük tovább, hogy a mi erdeinkben kóboroltok! Látnotok kéne végre apátok csontjait, és megérteni, hogy hiába álmodott nektek annyira fényes jövőt, semmi keresnivalótok a földön. Egy breton halász kunyhójában először te, Dieter, utána Gudrida, végül Vilmos esett áldozatul a háromnapos láznak. – Nem törődött hármójuk tiltakozásával, nyugodtan folytatta. – A kereszténység lassan birtokba veszi a városokat, a falvakat, aztán az erdőket. És nincs szükségünk kísértetekre! Nincs szükségünk erdők mélyén kóborló, halott hercegi gyermekekre!

Dieter közbevágott:

– Még néhány nap, kedves barátom, és férgék rágják szét a testedet.

Annyiszor nézett szembe már a félelemtől üveggé váló szemekkel!

De az öreg csak legyintett:

– Hát mi más az élet rendje, Dieter? – végignézett a meglepett fiatalokon, aztán elmosolyodott. – De magam is lovag voltam, ezért sajnálnám, mi több, szörnyű veszteségnek tartanám, ha a szépségetek nyom nélkül elpusztulna. – Átkarolta Dieter vállát, mintha csak a nagyapja lett volna. – Mért ne lehetnének szobrok a mi templomainkban? Művész faragta, csodás képmások, vagy színes mozaikok, amelyek a teremtett világ szépségének is emléket állítanak. Az apátsági templomunkban, Réniens-ben épp most készül a keresztúton vándorló Krisztus mozaikja. Majd ti, Vilmos gyermekei fogjátok a megfáradt Miurunkat kísérsni. Végre nyugalmat találhat az édesanyátok, mert ti velünk maradtok mindörökre a mi közösségünkben.! Három szépséges pogány fiatal, két ragyogó fiú és egy tündöklő lány, akik angyalok között, mint az Idő gyermekei vonulnak Krisztus után. Meglátjátok, özönleni fognak hozzánk az emberek!

Csendes ablak/Celan

hideg márványasztalon
tapintható az anyag szaga
minden hiánytalan

Töredékes foglalat/Pilinszky

meztelen kilégzésekkel
vízszintes bizonyosság
elérhetetlen kaput keres
egy elveszett ima

Reggel miért/Kieslowski

elhagyott sínpárok
egyetlen mozdulat
végleg törölt szöveg
villog a kurzor
szabad felület

A láthatár vonala/Pasolini

világosodik a sötétség
élesedik a hallás
laborba leadott vizelet
hűl benne a csend

Messzi part/Pessoa

elfogyó sorok a füzetben
alagútból menekülő madár

SÜN GURULNA

zsonglőrvers

sün gurulna végig a domboldalon
mint labda egy futballpályán mikor a
bíró sípjának jele nézőket ünne-
pelve a műhold elektromágneses
szívén keresztül eljut otthonodba is
ahol smaragdövű taréjjal üldögélsz
az ágyon akár újmodern zsonglőr
nagyszobányi porondja fókuszában
és a második félidő előtt a képer-
nyőre révedve lángható buzogányok
gyanánt barátnőd harminchatos ci-
pőit dobálnád egyre csak magasabbra

GYÜMÖLCSFAÁGAK LEBEGNEK

úgyisvers

gyümölcsfaágak lebegnek mint
ősvilági indák s adrienn puló-
vere úgyis elbarangol az ink-
luzíve surrogó szélben fölötte
néhány utcahosszon át mály-
vaszirmok lepkéi tündökölnék
ahogy papírszilánkok egy rock-
zenész előtt bár neki fogal-
ma sincs milyen összeélvezett
harisnyában csillagősz járdán
feküdni vagy narancsot lopni
az éjféلكor óriáspolippá hízó
bolt mögül reggelenként csu-
pán egy álmatag repülésre vá-
gyik s gyanítja hogy decembe-
rig a vírusoktól négy fegyverbe
szökkent hóember se védi meg

a cserépkályhát lebontottuk és darabjait unalmas puzzlekockák gyanánt rakosgattam a nejlonnal fedett szőnyegre mintha a tulaj-donosnő fiának árnyéka sötétlett volna rajtuk a narkós zenetanáré aki hajléktalanként mereng a pad-láson de úgy tűnik szobájában gyapotpuha ágy várja őt magas-lati szállásáig egyszer diókere-sés címén felsiettek a szomszéd-gyerekek és csodálkoztak akár a galambász önépület lomos irodájába tévedt villanyszerelők hiszen tárgyait az iskolaigazgató-ság helyiségeire utalva rendezte el vé-céje csak porcelánkefni volt íróasztala egy tévésdoboz és virágcserepet használt hamu-tálcaképp a tudatzabáló remény-ség extázisában újszerű létezést imitált és régi diákjai előtt mint kisértet imbolyogva beszélni kezdett az alkotók magányáról feledte hogy a narkotikum bar-na csíkozású hernyói motoznak a vénáiban parfüm-illat helyett ürülék szaga fonja át a levegőt és gabriella mikor elváltak sivár megvetéssel hunyorgott a cserépkályha mellől amely a tulaj-donosnő szerint ezerkilencszáznál nyolcvanegy októberében épült

Mielőtt Fiumébe ment dolgozni, Névának két udvarlója volt. Az elsőt Darkónak hívták. Kedves mosolyú, villogó tekintetű, szép arcú fiú. Néva az elemi iskolában találkozott először vele. Igaz, akkor még meg se merte megszólítani.

38 Benedek Szabolcs

A FIUMEI CÁPA

(regényrészlet)

Holott tetszett neki. Kinek ne tetszett volna? Ő volt a legszebb fiú nem csak az iskolában, de az egész környéken is. Felnőtt – vagy legalábbis az ő korukhoz képest felnőtt – nők és kisasszonyok tettek rá hangos megjegyzéseket. „Nézd, milyen jóképű, helyes fiúcska! Na, csak nőjön nagyra mielőbb! Fogok tudni kezdeni vele!” Mindenki hallotta a kijelentéseket meg a vihógásokokat. Az iskolatársnők hamar féltékenyek is lettek. Szünetekben körbeállták Darkót, nem csak azt nem engedték, hogy akárki odamenjen hozzá, hanem azt se, hogy a kívülállók, akik nem tartoztak köreikbe, egyáltalán pillantást vethessenek reá. Sorfal mögött kedveskedtek neki. Megcsinálták helyette a leckét. Megvarrták a nadrágot a térdénél. Odaadták az uzsonnájukat. Amit Darko mindig szívesen fogadott. Nagyon szegények voltak. Félárva volt ő is, akárcsak Néva. De ő nem azért, mert meghalt az apja. Nem is tudták, hogy az apja kicsoda. Darko se tudta. Mindig nevetgélt ezen. Hogy neki nincsen apja. Csak úgy kipottyant a világra valamikor. A felnőttek azt mesélték – Néva ezt is hallotta –, hogy Darko apja előkelő úr. Egy száműzött herceg, aki valahonnét messziről menekült idáig a törökök vagy kicsodák elől. Éppen csak egy kis időt tartózkodott, nem is Su akon, hanem Portoréban, ahol Darko anyja dolgozott. Aztán amikor továbbállt, ott hagyta a kis Darkót maga után emlékebe.

Az iskola után egy darabig nem találkoztak. Valahogy így hozta ki a lépés. Pedig Néva tudta, hogy Darkóék hol laknak. Su ak kicsi város, mindenki tud mindent mindenkiről. De hát soha nem volt dolga Darkóék felé. Viszont akkor is sokat gondolt rá. Néva az iskola után először egy étteremben dolgozott a Fiumét Su aktól elválasztó folyó – amit ők Rečinának, a fiumeiek Fiumarának hívtak – keleti partján. Az volt a városka legjobb étterme. Fiuméből is jártak át, mert olcsóbb volt az ottaniaknál. Néva már ott dolgozott egy ideje, konyhalányként, amikor egyszer csak oda keveredett Darko. Pincérnek vették föl.

Rövid, de annál emlékezetesebb szerelem volt. Darko kezdett el udvarolni Névának. Sokkal bátrabban annál, ami életkora alapján várható lett volna. Persze nem volt miért félnéknek lennie, siheder korától körülrajongták a nők. Nagy vehemenciával vetette magát az udvarlásba. Néva nem is tudta

mire vélni a hirtelen rohamot. Örült neki, hogyne örült volna. Hiszen kislány korában is efféle vágyott, miközben sóvárogva nézte a Darko körötti sorfalat. Azokra is irigykedett, akik abba a falba beleállhattak, hát még azokba, akik belül voltak. És most egyszer csak itt termett a mesebeli királyfi, a száműzött herceg fia. Fülbevalót is hozott Névának. Azt mondta, 39 hogy a függője és a karikája arany, és hogy Fiumében, a Dóm mellett vette. A függő végén egy kis, turbános szerecszenfej lógott. A másik konyhalány, aki Névánál idősebb volt, azt mondta, ez a *moretti*, Fiumében mindenki ilyet hord. Lehet, hogy arany, de Darko biztosan nem vette. Ahhoz neki nincs elég pénze. Különben is, miért csak egyet hozott, amikor az embernek tudvalevőleg két füle van? Valószínűleg lopta. Szerencsésebb esetben találta valahol.

Néva nagyon örült a kis szerecszennek. Nem tudta, hogy ára van. Darko a jussát követelte érte. Néva nem adta. Hagyta, hogy Darko szorosán magához ölelje, és mindenhol megfogdossa alaposan. Bár egészen testében remegett, akkor se ellenkezett, amikor a fiú a szoknyája alá nyúlt. Ennél többet azonban nem engedett.

– Ostoba vagy – mondta az idősebb konyhalány, miután Néva elzokogta bánatát. – Azért hagyott el, mert nem engedted neki. Engedni kell, a kedvükben járni. És akkor nem hagynak el. Ez az egésznek a titka.

A másodiknál Néva már engedett.

Ennek Bojan volt a neve. Addigra már se Darko, se Néva nem dolgozott az étteremben. Darko el is került Su akról. Egyesek szerint Abbáziába vagy Lovranba ment, ahol az a munkája, hogy csónakázni vigye a tengerre a bécsi dámákat. Mások szerint az apja érte jött, és magával vitte Európába. Néva egy kocsmába került, a város északi peremére, nem messze a Rečina vízesésétől. Itt ismerkedett meg Bojan-nal, aki Fiumében dolgozott, és minden este, hazafelé jövet a kocsmában fölhajtott egy pohár bort. Vagy kettőt. Esetleg hármat. Nem volt különösebben jóképű, e téren nyomába se léphetett Darkónak. De kedves volt Névához. És ő is Bojanhoz. Pedig nem esett jól neki. Nem fájt, nem is borzongott tőle. Egyszerűen nem talált benne semmi jót. Nem igazán értette, a férfiak miért vannak odáig érte. Ezek szerint nekik élvezetes lehet. A nőknek nem.

Később kiderült, hogy tévedett.

Amikor Emília kisasszony azt kérdezte tőle, szűz-e, jól ismerte a szó jelentését. Csak éppen még soha nem hallotta magyarul. Ezen a nyelven mindaddig nem kellett használnia.

Igaz, később se. Emília kisasszony nem kérdezte többé soha. Voltaképpen semmit nem kérdezett.

Úgy kezdődött, hogy egyik reggel Névának sokáig kellett költsögetnie

a kisasszonyt. Nem csoda, hogy nehezen ébredt. Az előző este a szokottnál is tovább kimaradt. Délután fölöltözött, és elvillamosozott Névával a vasútállomásig, ahonnet gyalog kapaszkodtak föl a hegyre, egészen a tengerészeti akadémia sárga épületéig. Névának onnet vissza kellett fordulnia, de
40 a kisasszony előbb a kezébe nyomott egy cetlit, rajta a címmel. Névának oda kellett este nyolcra mennie egy konflissal. Nem a saját, hanem a méltóságos úr költségére. A cím egy villát jelentett, a Népkert közvetlen közelében. Takaros kis épület volt, vakítóan fehér falakkal, piros cserepekkel, a kertben jókora pálmafák. Néva türelmesen várt, de a kisasszony csak jóval később, tíz óra felé került elő. Akkor, amikor Néva már kezdett arra gondolni, értesíteni kellene a méltóságos urat, vagy egyenest a rendőrséget. Esetleg riadóztatni a közeli kaszárnyát. Végül mégis csak kijött a kisasszony. Egyedül, lehajtott fejjel, botladozó léptekkel. Nem szólt egy szót se hazáig, ám az arca olyan sápadtan világított az éjszaka sötétjében, akár a telihold. Vacsorát nem kért. A fürdőben viszont sokáig elidőzött. Talán is egy órát is ült a kádban, amikor kijött, már egészen hideg volt a víz. Reggel, ébresztés közben Néva érezte is, hogy a kisasszony teste forró. Attól tartott, belázasodott.

Ha így is volt, nem akadályozta meg Emília kisasszonyt abban, hogy hirtelen kinyújtsa két karját a takaró alól, átkarolja Névát és berántsa az ágyba.

Míndeközben csukva volt a szeme. Néva ellenben látta a félig fölhúzott redőny adta derengő fényben, hogy a kisasszony bőre most is olyan, mintha macska karmolászta volna végig. De nem csak véres csíkok voltak a testén, hanem kék és zöld foltok.

Elesett volna? Netán bántotta valaki?

Néva megborzongott. Nem csak a kisasszony miatti aggodalmába. Hanem a hirtelen és váratlan kéjbe.

Engedte, hogy testét bejárja a kisasszony keze. Csak az első pillanatokban volt furcsa. Utána kimondottan jólesett neki. Olyannyira jól, ahogyan még soha. A kisasszonynak puha keze volt, ám az határozottan és céltudatosan vándorolt Néva testén. Tudta, hova kell menni és ott mit kell tennie. Néva később nem is emlékezett rá, mikor csúszott le róla a ruha, a kisasszonyról meg a hálóing. És hogy került oda a kisasszony feje, ahová korábban elképzelhetetlennek tűnt, hogy odakerüljön.

Hullámokban tört rá a kéj. Igyekezett visszatartani a zihálását, nem sikerült. A kisasszony a legjobbkor tapasztotta Néva ajkára a tenyerét. Épp akkor, amikor kitörni készült a sikoly. A házvezetőnő szerencséjére nem halotta meg.

Percekbe telt, mire Néva magához tért. Lassacskán visszatért köréjük a külvilág. A konyhában a házvezetőnő zörgött az edényekkel. Künn, az utcán valaki kurjantott. A távolban hajóduda szólt. A ház fölött sirályok kacagtak az ő nagy boldogságukon.

A kisasszony szorosan magához ölelte Névát, akinek egyszer csak a kisasszony öle felé kezdett vándorolni keze. A puha, göndör, ritkás, vörös szőröcskékhez, amelyek olyan melegék és nedvesek voltak, mintha Emília kisasszony most lépett volna ki egy nagy kád forró és illatos fürdővízből. Névának ellenben nem voltak pontos fogalmai arról, mit és hogyan kell csinálnia. Csak annyit tudott, hogy valamivel viszonznia kell úrnőjének ezt a nem várt gyönyört. Nem csak kell, akarta is. És avval is tisztában volt, hogy sokkal gyöngédebben és óvatosabban kell tennie, mint amikor Bojan dugdosta bele olajfoltos és sörtől ragacsos ujjait. 41

Ám alig hogy végigsimította a kezét és a szőröcskék között kikapintotta a gyöngyöző rést, Emília kisasszony ellökte a kezét.

– Hagyjál.

Néva rémülten engedelmeskedett. Olyan heves volt a mozdulat, attól tartott, a kisasszony az ágyból is kilöki. Ám szerencsére nem volt folytatás. A kisasszony elnyúlt mellette, karjaival átfonta Névát, aki még mindig remegő karokkal viszonzta a csókot.

A kisasszony pontosan úgy csókolt, ahogyan a fürdőszobában azon az estén. Gyöngéden, lágyan, mégis céltudatosan. Követelőzően.

– Ne nyúlj oda. Most ne – lehelte Néva fülébe. – Fáj. A tegnapi nagyon durva volt. Goromba és figyelmetlen. Kiöregedett tengerészkapitány, de az is lehet, hogy marsall talán, aki most az akadémián tanít. Azt hiszem, egyenesen igazgató. Másra nem volt képes, ezért egy kiszáritott tengeri uborkát dugott belém. Kértem, hogy hagyja, mert nagyon fáj, de nem érdekelt. Borzalmas alak. Nem is értem, apa miért áll szóba ilyenekkel. Én nem ülnék egy asztalhoz velük.

Hirtelen elhallgatott. Elengedte Névát. Amaz érezte, hogy Emília kisasszony teste megfeszül. Már nyoma sem volt benne az addigi lány ernyedtségnek. Arca is egyetlen szempillantás alatt megváltozott. A vonásokban megbúvó gyöngédséget a szokásos keménységgé váltotta föl. Szemei dacosan villogtak, szája szegletébe visszatért a gúnyos kis mosoly.

Föülte az ágyban. Néva borzadva nézte a kisasszony karjain és hátán sorakozó foltokat.

Emília kisasszony fölállt. Még egyszer megmutatta Névának gömbölyű fenekét, azután belebugyolálta magát a köntösébe, és várakozóan leült a toalettszál elé. Amíg Néva is magára húzta a ruháját, addig az ajkait törölgette.

Aznap már nem került ez szóba. Pedig hosszú időt töltöttek együtt. A kisasszony magával vitte a sétára Névát. Ezúttal nem a tenger felé vették az irányt, és nem is ültek villamosra. Ehelyett elmentek a Dómig, elhaladtak az ékszerüzlet mellett, majd kifordultak a Via della Fiumarára. Onnét haladtak tovább északnak, a vasúti viaduktnál be a Scogliettóba, a ligetbe, amely

ezúttal sokkal csöndesebb volt a szokottnál. Hétköznap és késő őszi lévén nem nyüzsgöttek benne a sétálók, és a mutatóanyagok bódéi is zárva voltak.

A honvédkaszárnyához közeledvén Emília kisasszony fitymálva bigygyesztette ajkait:

42 – Itt is voltam. Édesapának innét is kikerült valami kártyapartnerre.

Az Ilona-fürdőt viszont alaposan megszemlélte. Egyelőre kívülről. Azt mondta, még soha nem járt benne. Néva eldadogta, hogy itt szokott hetente kétszer megmártózni. A kisasszony megkérdezte, legközelebb mikor készül, és ahogy Néva megmondta, mosolyogva bólintott.

– Helyes. Akkor holnap eljövök veled. Kíváncsi vagyok rá, belülről milyen.

Másnap este ott, az egyik medence egy eldugott, sötétnek vélt szegletében ölelkeztek újra össze, alig pár méternyire a hozzájuk hasonlóan megtisztulni vágyó cselédnők, házvezetőnők és *sartorellák* között.

Ezúttal a kisasszony ajkait is elhagyta egy rövid, ám annál élénkebb sikoly. Nem törődve avval, hogy akárki megláthatja őket, utána magához szorította Névát, arcával a vállára borult, hosszú, vörös és teljesen elázott haja a hátát csiklandozta.

Néva különös örömet érzett. Nem csupán annyit, amit a kéj nyújtott. Többet annál. Olyan volt ez pár röpké perc, mintha megszűnt volna körülöttük a világ. Eltűntek a fürdőzők, eltűnt a medence, az egész épület, de a Scoglietto, sőt Fiume, meg talán a tenger is. Ők voltak csupán, ketten. Meg az a furcsa érzés, ami akár maga volt a boldogság.

Aztán Emília kisasszony elengedte Névát, ránézett és azt mondta:

– Nem akarom ezt tovább csinálni. El akarok menni innét. Ha más nem lesz képes rá, elviszel? Ígérd meg, hogy akkor elviszel. Olyan messzire, hogy senki ne tudjon ide, ebbe az itteni életbe többet visszahozni.

Névára nézett, de tekintete valahol a messzeségben csillogott.

Fülszövegében Oravecz Imre dátumok nélküli naplóként határozza meg Győrffy Ákos *A hegyi füzet* című kötetének műfaját, és ez a megállapítása tulajdonképpen kézenfekvőnek tűnik, amennyiben megegyezhetünk abban, hogy a szövegtöredékek kitüntetett temporalitása a jelen idő, és noha az emlékképek felidézése ezt sűrűn megtöri, mindenesetre egyfajta prezenciaelv a textusban valóban érvényesülni látszik. Könnyen lehet, hogy mégis inkább

Tinkó Máté 45

BEFELÉ VEZET

Győrffy Ákos: *A hegyi füzet*

fel kellene adnunk minden túl irodalmiasnak ható megközelítést, és a szerzővel egyetértésben a bekezdéseket érdemes úgy olvasnunk, mint egy tág kategóriamegjelölésű „füzet” különböző, egymással szorosán-lazán összefüggő egységeit. „Megkezdem ezt a füzetet.” Ugyanakkor a Hajnóczy Péter-idézzel az elején Győrffy mégiscsak eleve az irodalmi hagyományba helyezi munkáját, méghozzá olyan par excellence poétikai problémák fölvetésével, mint az alkotás gyötrelme vagy módszertana. Ne feledjük *A halál kilovagolt Perzsiából* nyitányát, amely egy rettenetes, üres fehér papírról szól, amire írni kell; ezt a dilemmát Győrffynél a kezdetektől „az ismeretlen tulajdonos által itt hagyott, világoskék fedelű füzet” szimbolizálja. Továbbá a kiindulópont, a dombtetőn elhelyezkedő ház lokalitásával alapvetően valamiféle elemelkedettséget asszociál az olvasóban, minden a szerző által górcső alá vett anyagi létező már egy szimbolikus-metafizikus (szöveg)térbe érkezik, míg a referenciális földrajzi helyek beazonosíthatóságukkal egyszerre el is oldódnak önmaguk közvetlen jelöltségétől. „Ez a ház, mint egy fiktív élet helyszíne. Ez az erdő itt köröskörül, mint egy fiktív élet grandiózus színpada. Az egész elképzelt életem ebben a zárt erdőtömbben, amit Börzsönynek hívnak. A Börzsöny mint egy elképzelt élet helyszíne.”

Az írások egyik fő dilemmája a bennük megnyilatkozó szubjektum háttérvonalainak megrajzolhatósága. Gyakori, hogy irodalmi szövegekben a megfelelő filozófiai apparátust nélkülözően vetődik fel, ezáltal némiképp közhelyesen hat a test-lélek, a kint-bent, a rész-egész dichotómiája, ám jelen kötetben ez a kérdésfelvetés üdítően eredeti módon, nem ritkán a prózai formát szétfeszítő lírai elevenséggel fogalmazódik meg. „A Börzsöny térbeli elrendezése olyan mélyen belém ivódott, hogy olykor nem tudom megkülönböztetni magam tőle. Persze nem is akarom igazán. Mintha gyónnék, mikor egy hegygerinc ívét sokáig nézem.” Ez a jótékony, ködszerű lebegés, amely a világ és a világban benne lévő alany vizsgálatával e szöveghelyeket jellemzi, meglátásom szerint abból fakad, hogy egy kognitív tevékenységre, mely a

külső környezettel van kölcsönhatásban, rendszerint egy testi reakció felel. Ez a jelenség a nyelvi megszólaltathatóság lehetőségeit is exponálja, tehát az egyik alapkérdés az, hogy a játék- és mozgástér, amelyben létezünk, mennyire vonható konszenzus alá nyelviileg. Nem kizárt, hogy erre a felvetésre csak negatív válasz adható.

„Volt valahol egy mondat, vagy egy mondatot megelőző gondolat inkább, egy akkor még tökéletesen ártalmatlannak tűnő, futó benyomás, mindenesetre valami légnemű kezdet, és minden, ami ezután következett, erre a rönkre irányult, erre a reggelre és erre az ízre a számban, erre a szívverésre. Nem maradt más, csak a görcs a zsigerekben, a bénultság a szellemben, a fájdalom a lélekben, a tölgy és a vadcserezsnye között.” Bár úgy tűnik, a lélek és a táj között felmerülő analógia vagy egymásra utaltság lehetne pusztán intuícióból származó következtetés eredménye, azt tovább mélyítik az álomképekből és a visszaemlékezésekből kinyert kvázi-történetek, amelyek epizodikus jellegüknél fogva fel-felvillantják az elbeszélő identitásának hajdani és jelenbeli aspektusait, elbizonytalanodásait. Az a megszólaló számára sem teljesen világos, hogyan is viszonyulhat a múlt a jelenhez, az Én az Énhez. A tudattalan (Unbewusstsein) működésével ráadásul a terra incognita tartományába utalja a Selfet, amely már eleve a rákérdézés hiábavalóságát implikálja.

A füzet megszólalója azonban nem marad meg a belső beszéd e narratív közegében, hanem adott ponton kinyitja a tájékozódást egyrészt az általános alany, másrészt a közösségi lét irányába. De ez a gesztus sem kényszeres, hiszen a bevezető fejezetekben felvetett problematikát tovább cipeli, a megismerés székszisét magával hordozva. „Hetente két teljes napot nincstelének, hajléktalanok között töltök. Mondhatnám, hogy nekem aztán nem kell bemutatni ezt a mélyvilágot. Miközben mégsem mondhatom, hogy ismerem.”

Fontos a reprezentáció módja: Gyórfy narrátora úgy beszél a hajléktalanok világáról, hogy véletlenül sem sematizálja, idealizálja vagy helyezi áldozati kontextusba azt, illetve nem dimenzionálja túl saját pozícióját sem a segítségnyújtásban, nem részrehajló, nem ambivalens. Viszonyulása jórészt empatikusnak és semlegesnek mondható. Az üresség és a lelki szegénység egymáshoz viszonyításában pedig jó alkalom nyílik az elbeszélő számára a kereszténység fogalmi rendszerének bevezetésére, amely gondolati közeg a továbbiakban a kötet szerves, megkerülhetetlen részét alkotja. Ezzel összefüggően bizonyos passzusokban a társadalomról is elmondja véleményét a szerző, mely látletlenek úgy igyekszik elkerülni a frázisjellegét, hogy kibontakozásában a meggyőződéssel rendelkező megszólaló a saját arcát is kikezdi. „Legalább huszonöt évnek kellett eltelnie az életemből, amíg ráébredtem, hogy szinte semmim sincs a belém plántált hazugságrendszeremen kívül, itt

állók teljes tudatlanságban, és nincs válaszom semmire, de még a megfelelő kérdések megfogalmazásáig sem vagyok képes eljutni.”

Az egyébként tendenciaként van jelen, hogy az idealizálástól, nosztalgizációtól óvakodik a narrátor, mert adekvátnak azt a megszólalás-módot tekinti, amely affekció nélküli tónusban nyilvánul meg, így közelítve a természet „érzelemmentes” mélystruktúrájához. Mégsem lesz ettől idegenszerű az elbeszélői szólam: egy-egy leírás olyan elemi ösztönöket hív életre, például a tűz mint őszanyag leírásának érzékletességével, hogy itt és most hitelt kell adjunk az olvasmány szubjektumon túlmutatató, lenyűgöző élményjellegének. „A tüzekre emlékszem. A tüzekre egy mezőn, a tüzekre erdei tisztásokon, a följük hajló lombok alatt, tüzekre vízpartokon, tüzekre hegycsúcsokon. A lángok által megvilágított kövekre, a lidérces árnyjátékokra körülöttem, a füstre, ahogy magával viszi a patak fölött örökké mozgó levegő.”

Ami pedig a szöveg szerkesztettségét illeti, ismét kimutatható az állandóság: a főhős belső lélekvizsgálatait rendre egy plasztikus képi jelenettel zárja, mely nemcsak frappáns csattanóként működik, de tovább is lendíti a gondolatmenetet, vagy előkészíti a következő bekezdés hangulatát és olykor a tematikáját is. A textus egészére vonatkozóan így egy dinamikus, újraolvasásra és nagyobb összefüggések észrevételére ösztönző szöveggonceptió jön létre.

A belső beszéd felfokozott jelenléte nyilvánvalóan erős vallo-másos jelleget kölcsönöz a gondolatmeneteknek. Ugyanakkor e felfokozottságra is mintha lenne egy eltávolító/kibillentő reakciója az elbeszélőnek, még ha az idézett szöveghelyet egy ismerősére vonatkoztatja is. „Olyan környezetben, ahol az emberek döntő többsége szinte semmit sem tud a transzcendencia mélyebb tartományairól, könnyen *önmaga paródiájává válhat* [kiemelés tőlem – T. M.] az, aki valame-lyest megízlelte a tágasabb létezés élményét.”

Miközben a karakter minden vonatkozási pont és leírás révén kapaszkodni próbál az őt körülvevő környezet eszméletébe, ekképp az életbe, valójában az egész narratíva a szubjektum végső leválása felé mutat. Nem ördögtől való, ha e paradoxonhelyzet mögött feloldhatatlan feszültséget vélünk felfe-dezni. Az ellentmondásokkal már a szerző előző, *Haza* című, műfajilag szintén nehezen besorolható kötete is vesződött. Ugyanakkor csak rövid utalásként kitérnék a keresztény misztika frazeológiájának, logikai koncepciójának sajátosságára, mely épp az imént említett feszültség mentén vizsgálja Isten és ember kapcsolatának, kapcsolódásának lehetőségeit. „A megismeréstől mentes egyesülés Istennel, amelyre a lélek a kegyelemnek köszönhetően juthat el, ha a megismerésről lemondva emelkedik fel Istenhez, vagyis a minden

megismerés fölött álló megismerése végső soron az Isten iránti szeretetből fakad, tehát egyáltalán nem a lélek belső isteni mivoltán alapul, hanem az a feltétele, hogy a lélek alapvetően kikerüljön a saját lényegéből.” – így Alois

48 M. Haas, a középkori misztika jeles kutatója. E gondolatmenet egy ponton határozott diskurzusba lép *A hegyi füzet*tal: „Nem szabad semmiféle fontosságot tulajdonítani magamnak. Az egyetlen feladat a felszámolás, a felszámolása mindannak, amit önmagamnak hiszek. Akármerre nézek, csak a személytelenség, vagy ha úgy tetszik, Isten arca.” Így válik érthetővé, hogy amit itt a szöveg művel, az nem valamiféle abszolút negativitást fejez ki, hanem inkább a misztikus tapasztalat „felemelkedés, alászállás, áttörés” stációinak kontextusában, egy bonyolult viszonyulás részeként válik az interpretáció tárgyává. Később az önmagasághoz (a Selfhez) való viszony dilemmája tovább mélyül, és az identitásnak valamiféle szubsztanciája, középpontja ténylegesen elveszni látszik. „Homályban tapogatózom. A kereszténységen kívüli homály rabjaként vagyok kénytelen létezni, miközben tudom, hogy ez a homály is része a kereszténységnek. A keresztény homály.”

A kötet középső részében az elbeszélő beavat bennünket egy hajléktalan történetébe, akiről annyit tudunk meg, hogy olyan belső monológokba bocsátkozik, amelyek a külvilág számára dekódolhatatlan üzenetet tartalmaznak, ugyanis hiányzik az artikulált mondatok szövegkohéziója. Vagyis azt Győrffy narrátora „költői erejüként” jellemzi. A kommentár nélkül idézett mondatok egyfelől stílris bájukból és asszociációs gazdagságukból fakadóan („Dantét leginkább úgy lehetne jellemezni, hogy a bolygók magnéziuma volt. Egyszerre napnyugta és napfelkelte. Egy hatalmas szerelemgyerek. Életátvitel és hitelességdialóg.”) egyfelől csodálatot, másfelől idegenséget, az örület gyanúját kelthetik fel az olvasóban. Valójában nincs mérce, amely alapján döntenünk kellene vagy lehetne más emberek megítélésében, és egyébként Győrffy narrátora is csak az idegenség tapasztalatát szűri le. Sokkal tragikusabb viszont a harmadik hajléktalan, Józsi sorsa, amely a korábbiakkal ellentétben tényleges történet- narratívába rendeződik, ezáltal egy olyan jelenetsor képződik meg, melyben az erőszaktevés aktusa a trauma tapasztalatát – noha nincs kimondva, de egy erőszaktevés gyanúját – világítja meg.

Fontos része a kötetnek a visszaemlékezés aktusa – ahogy a szerző fogalmaz – „a gyerekkor evidenciáira”, az emlékezéstöredékek a családról – ahol a kissé kötelező jellegű politikai körök is le vannak futva –, ezek mindmind a vallomások, a személyesség aspektusait erősítik fel, de a család sem egyértelműen mint védőburok jelenik meg, hanem az elvonulás tereit gyarapítja. Úgy gondolom, a szerző azt sugallja, hogy e terek révén valami félelmetes és valami otthonos tapasztalat egyszerre mutatkozik. „Egészen kicsi gyerek voltam, a szülői ház kertjében mászkáltam a nálam magasabb páfrányok között, csigaházakat szedegettem, susogtak a hatalmas fenyők,

megszólt a közeli református templom harangja. Alig voltam jelen önma-
gamban. A növények, a fények, az árnyékok mozgása, a csigaházak nem kü-
lönöztek tőlem. Mintha mindenben ugyanannyira lennék, és ennek a létnek
nem a testemben lenne a középpontja.” Ettől a létállapottól éri 49
magát eltávolítva a civilizációs kényszer révén az elbeszélő. Szoron-
gásról beszél, melyből a társadalom kultuszt növesztett. A logika kör-
körösége mentén az út tisztán a gyerekkorba vezet vissza. „Ebből a világból
nincs kiút, az ösvények óhatatlanul az őrülethez, a kényszerképzetekhez, a
totális bezárkózáshoz vezetnek. Ebből a világból kiút tényleg csak befelé
vezet. Befelé, ahhoz a kerthez, azokhoz a páfrányokhoz, azokhoz a
csigaházakhoz, azokhoz a hatalmas fenyőkhöz.” Világosan látszik,
hogy egy metaforikus táj kellékeiről van szó, ám az nem egyértelmű,
hogy oda milyen utak vezetnek, ha egyszer a gyerekkor evidenciája
örökre elveszett. A kötet egyre inkább afelé viszi az értelmezést, hogy
a metafora erejét a lehető legkomolyabban kell vennünk. „Az erdők,
az ösvények, a patakok, a kövek emléke. Az *egész* atmoszférája. A táj,
amiről ma már tudom, hogy valójában csak bennem létezik.”

A jól egyben tartott, ökonomikus, egymást sűrűn átszövő, egy-
másra előre- és visszautaló bekezdések egy összességében rendkívül
ízléses, átgondolt szövegteret eredményeznek, melyből kirajzolódik
egy különös gondolkodású, ám szubjektívitasában is végtelenül au-
tentikus figura. Ha egy tájegységet – jelen esetben a Börzsönyt – mí-
toszteremtő erővel akarunk felruházni, szerintem csakis így, az
önfeltárás útjain keresztül lehet, ezzel a képviselt, kíméletlen őszin-
teséggel. (*Magvető, Bp., 2016.*)

Bereményi Budapestje magunk elé dúdolt, cseppfolyós hologram. Látomászerű város. A szemünkben bújt el. Építője szótlán misztikus, kalapot és tweedzakót viselő, zsebében töltőtoll. A profán fennköltté alakul a kezei között,

50 Vass Norbert

ELTÉVEDNI VANBÓL NINCS FELÉ

Bereményi Géza: *Versek*

a magasztost pedig – ha úri kedve úgy tartja – sárba bucskáztatja. Ten-nivalója akad elég, folyton formál. Életművét igazítja. Bábjátékos ő, aki előadás közben is közön-ségét lesi, neszüket nem hagyja egyszer sem el-

veszni, egyből a drámába sző minden visszacsatolást. Tükröt tart a tükörnek. Mintha az egész oeuvre másról se szólna, mint e komisz krónikásszerepről. Teremtőkedve alázatot kíván. Szimultán befelé és kifelé figyelést. Monotonitástűrésnek is hívhatjuk. Mintha azért telne csak az élet, azért kerülnének szobákba tárgyak, ágyakba nők, azért változnának rendszerek és albérleti címek, hogy mindez elbeszélhető legyen. Formába önthető, közzé is tehető és így megőrizhető. Mert a papír konzervál. És az egyetlen dolog talán, amit fejünk fölé tarthatunk, amíg egy rozzant kor vakolata omlik ránk.

Bereményi kölcsönvesz pár figurát egy pillanatra az időtől, hogy szemügyre vegye őket. A nagyító üvegén megcsillanó történelem alanyait és tárgyait beszélgeti. Sohasem harsány, fülünkbe súgja ehelyett mivesre munkált mondatait. Életműve barlanghoz hasonló, ahol folyamatosan eső esik és szél süvít. Akkor áll csak el, amikor nem kellene. Csarnokai között hajszálvékony hasadékok teremtenek összeköttetést, a hang persze könnyedén átfurakszik a repedéseken. S ez a finom oszcilláció adja munkásságának eleven lüktetését.

Bereményi jazzista. Szabad futamokat fúj. Refrének és figurák kapaszkodnak át nála egyik műnemből a másikba, moziból versbe, novellából drámába. Most elsősorban lírájáról esik majd szó, hiszen e szöveg apropóját a *Versek* címmel kötetbe gyűjtött írásai adják. De előkerül azért a műfaji csám-borgások kérdése is.

A hetvenéves szerző előtt tisztelgő könyv fülszövege mellékörejek felhangosítását, háttérfigurák erősebb fénybe állítását, szubjektív önéletrajzot és jelentörténeti tablót ígér többek közt. Átszenírozást tehát. Csak-hogy – amint arról esett már szó – a *bereményiesque*-nek az organikus újrajelenetezés eleve fontos ismérve. A szerző alkalomadtán kiemel egy közelképet valamely korábbi dolgozatából, s nagytotált komponál köré. Vagy mondhatnánk úgy is, hogy saját zenéjéből hangmintázva alkot újabb és újabb tételeket. Ahogyan Hitchcock egy átlagosnak gondolt lakásba les be, és ott

szörnyeket talál, Bereményi random-panelokba csenget fel, munkásszállásokon gyűjt Tungsram-izzót, mosókonyhákban csetlik-botlik, s mindenünnen elcsen egy balladát.

Lírájának hőse minden percben fülel. Állításokat tesz már megszületése előtt. „Nem vagyok senki, / nem tudok semmiről”. A kiszti-hand-világ utolsó lovagjaként mitologizáló archaizmusokban beszél. Egy korszak közepén ül, zajban. Mert mindig van valami zaj. Kofák ordítanak a piacon vagy az oroszok lövik épp szét a falakat, a szél szór szikrákat vagy a Mambó magnó táncdalokat. Nincs megállás, a város telente, vasárnap hallgat csak el. Csönddé kellene lenni – gondolja Bereményi beszélője, aki szinte mindig hallgat. Ha mégis kibukik belőle a szó, akkor azt ismételteti csak, „Ismerem.” Ismeri. De ahelyett, hogy mondaná, inkább írja. Mintha azért venne csupán részt az életben, hogy tapasztalatait cetlikre jegyezze, azokból pedig történeteket szervezzen. Megtanul szeretetet, gyászt, korszakok naturalisztikus kifestőjét színezi. Állhatatos. És kineveti a halált, mert neki mégiscsak az élettel – ezzel a bizonytalan örökbérlettel – van ugye dolga. Gondolatait kínálja megvételre. „Nézz a fejembe, mi benne van, tied lehet.” És amikor váltják egymást féldecis rezsimék, ő átvisz magával egy összegyűrt lepedőt az újba, egy rozszant pár cipőt, és kalap, kabát.

A Bereményi-versek privát tekerceket imitálnak. Elmosódó arcvonásokat láttatnak éles háttér előtt. Ellenfényben fogant, sötét-kamrában áztatott érzéseket, sűrű helyzeteket szemléltetnek. Flaszterre szilárdult borostyáncseppeknek mutatják magukat. Töprengő tónusú, fontolt szövéssű, vissza-visszahőkölő, fennkölt ez a líra. Először egy ártalmatlannak tűnő, pontos képet mutat, ami aztán – ha már Valóság nagybácsi úgyis messzire költözött – a reáliáktól elszakadva lesz még élesebb. Dalnyi dózisban megkapó, ha viszont kötetben kerül elénk, egyre kiismerhetőbb.

A kötet vaskos. És ez az a pont, ahol az olvasó arra gondol: jót tett-e vajon ezeknek a szélbe tett szövegeknek a kincstári alaposágú kataszterbe rendezés? Gyümölcsöző-e tematikusan válogatni szét az ágbogas (vers)világot? Az akkurátus szerkesztésnek köszönhetően egymás mellé rendeződtek persze összetartozó részletek, a könyv így elsőrangú idegenvezetést kínál a Bereményi-világot megismerni vágyóknak. S világos az is, hogy jön majd egy kor – nem is olyan sokára –, amikor Rajnákot és a nejlonblúzt is lábjegyzetelni lesz majd szükséges. Érteni vélem tehát a kötetbe szervezés szándékát. Lelkesedni azonban csak mértékkel tudok. Mert hát ez itt mégiscsak „Lóden-Európa” még mindig. Ez az el nem fogyó múlt a mi jelenünk, Bereményi rezignált lírája ebben otthonos. És az olvasó (hallgató/néző) szívesen lődörög KRESZ-táblák nélkül, műnemek között vele, és szedeget

betonra ejtett rojtos papírfecniket. Az öt ciklus (*Egy ember élete; Antoine és Desiré; I love you so; Rendszerváltoz(tat[tat])ás; Alakmások*) viszont mintha szabályozná a haladási irányt.

52 A fontos kötetekkel az ember sok időt tölt. Teázgat velük, viszi őket hosszú útra. És a *Versek* fontos kötet. Minél több időt töltök viszont vele, annál szembeötlőbb, hogy akadnak benne könnyebb darabok, kevésbé sikerült képek, sorok, nem is kevés (legnagyobb arányban az *I love you so* című fejezetben). Dallam nélkül némelyik szöveg csupasza. Márpedig – ha jól gondolom – a *Versek*ben mintha az is megmértené, hogy meddig marad a dal ugyanaz. Hogy mikor válik le róla gitárakkord, énekhang. A kötetet olvasva én jobbára dalokat hallottam. És őszintén szólva – hiába igyekeztem egyre tudatosabban kikapcsolni – olykor éppen ez a dalként hallás emelt meg sekélyebb sorokat. Hogy jó-e ez, vagy rossz, tudja a fene. A jó dal mindenesetre szövegíró és előadó közös portékája. De a dal akkor igazán jó, ha se író, se előadó nem lényeges. És egyszersmind mindkettő fontos. Hallás kérdése, de mondom, a *Versek* szövegeinek java nekem dal maradt. És nem könnyű eldönteni, hogy érdeme-e a lírának ez vagy sem.

Észrevenni azt is, hogy a krónikás egyre keserűbb és törődöttebb. A (túláságosan körülményeskedő című) *Rendszerváltoz(tat[tat])ás* ciklusban zsémbes sorokat körmöl az örökjelent felváltó bizonytalan jövőről. A vanból a nincs felé tartó úton eltévedő Kádár-rezsim bomlását bemutató szövegekben idegenség és vakmerő bátortalanság van. Türelmetlenség, bosszankodás. De vajon mi az író dolga, ha a kor, amiről beszámolni hivatott, egyszer csak kívülről bentre kerül? Érthető, ugye, ha hezitál. „Ágyó, szerintem én is megyek, / a jövő sohasem volt élvezet, / de ez a most érkező, / puhavonású jövő / elég meredek.”

A *Casanova és Voltaire* című szövegben Bereményi két alkotótípust látat. Voltaire a már életében befutott írófejedelem. Pompa övezi. Szalonok kedvence ő, környezete szavát lesi, aztán lesz belőle papírízű tananyag. Casanova megkapja a mestertől (igen, Voltaire-ért rajong ő is), hogy tehetőségtelen. Ezután nem ír, csak él. Feslett életet. A részleteiről addig-addig fecseg, amíg sűrű párlattá állnak össze az emlékei. Aztán megírja végül az opus magnumot, memoárját, amit az utódok kíváncsian, bele-belepirulva forgatnak. „Rissz-rossz kalandokból egy korszak nagy képe lett.” A korokon és műnemeken keresztül gyalogoló Bereményi Voltaire-ként is Casanova. A vanban és a leszben is nélkülözhetetlen.

Meglelni egy nevet, s aztán élni hozzá egy életet. Mintha ez volna az ő munkásságának az igazi tétje. Mert kiismerhetetlen világban kóválygunk szerinte bambán, de – mit tehetnénk? – elveszettségünkön időnként csak-csak elmosolyodunk. Főtt krumplics és kőpadló meghitt nyomorúságára vágyunk. Ostromállapotra. És közben torzókon ábrázolni a nyugtalan békét.

Békében minden halad. Szerelvények tolatnak keskenyvágányokon, kitelepített gróflányok gurulnak biciklivázakon. És a szélre bízunk papírlapokat: olvassák magukat össze, minket értelmezzenek, és épüljön belőlük menedék. Időtlen. (*Magvető, Bp., 2016*)

53

Új Forrás 2017/1 – Vass Norbert: Eltévedni vanból
nincs felé – Bereményi Géza: Versek

Vass Norbert első kötetében az eddig publikált esszéi és kritikái közül harmincat gyűjtött egybe. Bár látszólag mind a kötet címe, mind pedig a prologus a zenei tematikát állítják középpontba, a *Hallgat* legalább ennyire kiemelt

54 Nyéki Gábor

BESZTÓF

Vass Norbert: *Hallgat*

felvillantott személyesség és bensőségesség a későbbiekben is általános érvénnyel bír majd. 2012-ben járunk, karácsony tájékán, amikor az „odaveszett ünnep” hangulatát vagy legalább az „intimitás látszatát” mintha csakis a zenehallgatással, a zenéről, a „rocksztárimágókról” történő elmélkedéssel, az év végi listák elkészítésével lehetne felidézni. Tudjuk, már ez sem olyan, mint régen volt: a torrentkorszak idején olyan elképesztő sebességgel rohannak el a hallgató mellett az újabbnál újabb zenekarok lemezei, hogy ha lehetetlennek nem is, de mindenképpen nehézkesnek tűnik belefeledkezni a hangokba. Másodpercek alatt lehet hozzájutni a legújabb kiadványokhoz, eltűnik a lázas kutatások, zenevadászatok izgalma és a hajdani kazettamásolások feszült várakozásán is legfeljebb csak jót mosolyoghatunk. A kötetbe beválogatott esszék címeit végigtekintve azonban éppen az a benyomásunk támadhat, hogy a szerző meglátása szerint felesleges olyan nagyon elkeseredni: a kötetkoncepció egészét meghatározó tapasztalata éppen az lesz, hogy a szakralitás közvetítése nem kizárólag a hangok kiváltsága: a gyűjtemény arról szól, mennyi minden tartozhat a „naivitás utolsó mentsvárai” közé. Mert hallgatni lehet a dallamokon túl zenekarok regényes életművét, műtermekben kiállított fényképeket és festményeket, de kortárs magyar irodalmat vagy QR-kódokat is. Utóbbiakkal a kötet miniatűrjei között találkozunk néhányszor: ezek youtube-linkekre mutatnak, online szöve tovább a műalkotások amúgy is sűrű párbeszédét. Sopotnik Zoltán verseskötetét például a washingtoni Minor Threat zakatoló hardcore punkja vezeti be; a kötet végén pedig ugyanebben a formában *Hallgat-traxx* címen egy lejátszási listához juthatunk el, olyan előadók szerzeményeivel, mint mondjuk a Temple, Szabó Benedek vagy a Fran Palermo. (Mégsem olyan tragikus tehát a 21. századi zenefogyasztó élete.)

A művészeti ágak sokféleségének ilyenfajta kitüntetettsége és ünneplése természetesen a szerzői stílust is erősen meghatározza, éppen ezért nehéz is egyértelműen eldönteni, hogy a *Hallgat* írásai mennyiben viselik

helyen kezeli a regények és verseskötetek olvasása, illetve a képiállítások megtekintése során tett reflexiók rögzítését.

A könyv legnagyobb erénye már az esszék elé írt bevezető sorokban felfedezhető: az itt

magukon a kritika, az ajánló vagy éppen az esszé műfaji stílusjegyeit. A bemutatás módja minden esetben akkurátus és pontos; Vass magától értetődő szakértelemmel és hitelességgel képes írni irodalomról és képzőművészetről egyaránt. Legalább ennyire meghatározó viszont, mennyire jelen van a befogadó esetében a kíváncsiság elemi és ösztönszerű érzése. A kö-

55

vetetbe rendezett Vass-írások legjobban talán naplóbejegyzésekre vagy egy több éven keresztül írt *bestof*-listához fűzött kommentárként is felfoghatóak: aki megismerkedik a bemutatott művekkel, sok esetben egészen biztos, hogy különleges élmény részese lesz.

Érezni a sorok között, hogy az alkotásokhoz fűzött reflexiók kivétel nélkül azért kerülhettek a könyvbe, mert komoly és elsősorban pozitív hatást váltottak ki a szemlélődőből, arra ösztönözve őt, hogy többször is újra és újra megtapasztalja a találkozások során átélt élményt. Vass az olvasás során szinte belefeledkezik a művekbe: miként alcímei jelzik, egy-egy regényben bolyong, máshol hagyja, hogy a szöveg megigézza őt; jár a fotók között, és kutatja Verhulst rosszkedvét. Kíváncsisága rengeteg mindenre irányulhat: a merítés rendkívül eklektikusnak bizonyul, és ez a fajta hozzáállás igen szimpatikussá teszi a szerzői látásmódot és a kötet egészét. Mísetics Mátyás fotóit Sopotnik Zoltán verseskötetének, majd Dragomán György és Részegh Bontond műveinek bemutatása követi, de a kortárs hazai művészeti szcéna mellett folyamatosan képviseltet magát Patti Smith vagy akár Michel Houellebecq személyében a világ(irodalom) is. Azt is sikerül megmutatni, hogy sok esetben mennyire irreleváns lehet a magas- és populáris kultúra közötti éles határhúzás; remekül megfér egymás mellett Neil Gaiman 2015-ös fantasy-novelláskötetének recenzálása, Banksy street artjának szemlézése, vagy akár a Ramones punkzenekar életművének rövidebb, ugyanakkor alapos összegzése. És még mindig nem beszéltünk azokról az alkotókról, akik külön címet ugyan nem kaptak, mégis meghatározó, amikor asszociatívan, egy-egy félmondat erejéig bukannak fel. Könnyen belefuthat a gyanútlan olvasó a Joy Division munkásságába: Vass meglátása szerint Bicskei Gabriella *Puha kertjének* egyes szöveghelyei mintha éppen ennek az együttesnek a „sötét szorongászenéjét” fordítanak át prózába. Hasonlóan emlékezetes Iggy Pop *The Passanger* című ikonikus felvételének felelemlegetése, amelynek hangulata kitűnően ellenpontozza Houellebecq *Lanzarote* című elbeszélésének utazós tematikáját. Hosszasan lehetne még idézni az ezekhez hasonló párhuzamokat, kezdve David Lynch szürreális filmművészetével, Ottlik-esszével, mottóként használt Clash-dalszöveggel vagy Burgess *Gépnarancsával*. Vass írásmódját dicséri, hogy ezek az első olvasásra néha meglehetősen távolinak tűnő párhuzamok aligha vádolhatóak öncélúsággal, ehelyett sokkal inkább érezzük

őket értékes kapaszkodóknak, amelyek egy-egy műalkotás befogadását könnyítik meg.

Hogy valamiféle rendet tartsunk és a szerteágazó tematika ne zökentse ki az olvasót, a szövegek ciklusokba rendezve szerepelnek.

56 *A Tájolóval vaksötétben* az álomszerűség és a szürrealitás érzetét közvetítő műalkotások összegzése. Legyen szó Totth Benedek *Holtversenyében* az önpusztítás felé tempózó kamaszok történetéről vagy Daniel Banulescu Ceaușescu-érát bemutató szatírjáról, a szerző szerint az itt recenzált művek közös pontja egytől egyig a kilátástalanság érzetének legkülönbözőbb megfogalmazásában keresendő. A *Land art*ban bemutatott alkotások kapcsolódásait már valamiféle újszerű tértapasztalat közvetítésében találni meg (lásd Bukta Imre *Másik Magyarország* című kiállítását vagy Dimitri Verhulst könyveit), a záró *Újra csak csend* origója pedig a hallgatás és az elhallgatás motívuma lesz. Mivel az egyes reflexiók korábban már jelentek különböző felületeken, az esszékötet műfajából adódóan az újfajta, immár kötetbeli pozíció egyszersmind a korábbi olvasói tapasztalatok felülírására is lehetőséget adhat; ám érzésem szerint az esszék mindent egybevetve inkább lazábban véve, kissé esetleges módon kapcsolhatóak be valamelyik fejezetbe; a ciklusok főként praktikus, az olvasást megkönnyítő funkcióval rendelkeznek, a bennük szereplő művek párbeszéde nem érvényesül erőteljesen.

A kötetegységet, mint már szó volt róla, a ciklusok helyett inkább a szerző által működtetett személyesebb hangvételű stílus és nyelvhasználat teremti meg. Mindenképpen üdvözlendő, hogy Vass Norbert esszéi minden esetben távol állnak a kritikuskok egy részénél tapasztalható hűvös fölényességtől és gőgösségtől; mégis, helyenként éppen ezek ellenpólusának működtetése közben a szerző maga is hajlamos túlzásokra, túlbujánzó és öncélúnak ható sorok lejegyzésére. Kétségtelen, hogy művészettel találkozni kivételes pillanat; jó néhány alkalommal azonban nehezen sikerül megtalálni a különbséget a Hamvas-esszék nyomán haladó meditatív szemlélődés és a banalítás határáig merészkedő bölcselkedés között. „A lelkesedésrojtok és traumarepeszek eme ártatlansággal bélelt, hiúságba és gőgbe gyöngyölt, alkoholba itatott, deformált tere, akár egy iszonyú lassú fülbesúgósdí, olyan”, olvasható például *A harmadik híd* című Szilasi László-regényről szóló írás bevezetőjében. Hasonlóan affektáló a varázslat definíciója: „Egy talált tárgy vagy személy, egy már elveszett, netán sosem létező, mégis közelinek érzett tér- és időrész, pár négyzetméternyi világdarab megértése, birtokbavétele”. Ezekre a helyenkénti modorosságokra Vass párszor remek alternatívákat kínál: bizonyítja, hogy nem áll távol tőle a humor („Bukowski több mint húsz éve nem iszik, nem nőzik és nem ír. Következésképpen nem is él.”), és mint ahogyan a Ramones-esszéje mutatja, ugyancsak otthonosan mozog az

objektív bemutatást megcélzó, adott esetben a biográfia elemeit is felvonultató írásmód területén is. Ezekben az esetekben már maradéktalanul érezni a kötet, illetve az esszék tárgyául választott alkotások kimeríthetlenségét; ilyenkor lesz igazán egyértelmű, hogy a *Hallgat*ot olvasva milyen remek érzékkel összeállított supergroupgal van dolgunk. (Ambroo-Book, 2016.) 57

Új Forrás 2017/1 – Nyéki Gábor: Besztorf
Vass Norbert: *Hallgat*

„Mert nincs irgalom – a képzeleten túli világ is megérett Allah szeretetére.”
Bánki Éva regényében muzulmán invázió várható a normann királyok birodalmában. A történet mozgatórugója az ismeretlen – a régtől, emlékezet

58 Steinmacher Kornélia

„ÖRÖKKÉ ÉLNI NEM LEHET, DE A HALÁLT MEGKERÜLNI IGEN”

Bánki Éva: *Fordított idő*

előtti időktől fogva való: a mágia és az új, a változást ígérő idegen invázió a zárt, önmagát fel-emésztő világban. Racionális és irracionális eredetűnek tűnő veszedelem a mindennapok szerves részévé válik, birodalmak és emberek sorsának meghatározójává, alakí-

tójává lesz egy alternatív, koraközépkori Észak-Európában. Történetünk főhőse egy titokzatos, végnapjait élő ír sziget szülötte, Riolda, aki származása révén is magában hordozza a mágiát. E kislány nővé cseperedését és kalandos utazását kísérhetjük végig, aki királyi gyermekek dadájaként és királynék hírnökeként testközelből figyelheti az uralkodói udvarok véres intrikáit, míg végül vissza nem tér a szigetre, ahol született, hogy ő maga is anyává és királynővé váljon, s felvirágoztassa a megsemmisülés szélén álló közösséget.

A múlt, a jelen és a jövő viszonya véglegesen és végzetesen összekuszálódik, és úgy tűnik, senki nem tudja átlátni, uralni azt. A szerző által teremtetett világ mágiája nem lép fel védelmező erőként, védekezési stratégiai lehetőségként az idegen behatás ellen, hozzájárul azonban az invázió sikeréhez: Hiszen állítólag egy vérfertőzésből született, kútba dobott csecsemő visszatért a halálból és ő volt az, aki felcseperedve a muszlimok kezére játszotta egész Hispániát. A mágia ugyanolyan fenyegető és titokzatos, ugyanolyan óvatosságot követel, és ugyanolyan félelemmel és gyűlölettel vegyes tiszteletet éreznek iránta a régi hódítók, mint az új honfoglalók iránt.

A mágiával kapcsolatban gyakran függőben marad, hogy a csodás események a regényvilág valóságában, vagy a szereplők pszichéjében játszódnak-e le: a megbolydult elme és a felzaklatott idegállapot vagy a beavatottság jeleiként értelmezhetőek. Hogy a kívülálló, aki a másik szereplővel, szereplők csoportjával szemben nem látja a csodás eseményeket, valójában a racionalitást vagy a „vakságot” képviseli-e. Riolda szigetén a király szeretőjének, a tündérnek a valós jelenléte kollektív meggyőződés, amit a szigeten partra szálló krónikás Illighaen, a regény másik meghatározó alakja, kollektív lázas káprázatnak vél, hisz ő nem lát semmit. A tudós férfi élete rendszerint tévedések és kétkedések sorozata, s gyakorta képtelen mit kezdeni az „útjába kerülő” különös és csodás dolgokkal. A sziget lakóit barbároknak tartja, hiszen

azoknak zárt közössége egyre inkább távol került attól a kultúrától és műveltségtől, amelyet ő képvisel, s amely által számára a múlt átörökíthetőnek tűnik. E közösség valójában egyre messzebb kerül a kultúrától és a nyelvtől, s ennek fényében egyre inkább veszélyeztetetté válik a jövőjük, megőrzik és gyakorolják ugyanakkor a rítusaikat, ősi hiedelmeiket, és így 59 értelmezhetővé válik ez a közösség úgy is, mint akik a sajátos életmódjukon, törvényeiken, mentalitásukon keresztül átlépik az emberi létezés lehetőségeinek határait. Így válik közülük például többek számára lehetséges az, ami e világ különös, természetfeletti képességekkel rendelkező szereplői számára is hihetetlennek tűnik: emlékeznek a jövőre.

A jövőre való emlékezés képessége legalább annyira abszurd gondolat a ma olvasójának számára, mint amennyire valójában abszurd gondolat az is, hogy a múltat meg lehet ismerni a reá emlékezőkön keresztül, rekonstruálni lehet, s a róla kialakított narratívával kapcsolatban releváns fogalmakként használni az *igazságot* és a *valóságot*. Hiszen az ember természetében rejlő legendásító hajlam, az egyéni, személyes nézőpontok sokfélesége, a tapasztalatokból eredő elkerülhetetlen szubjektív jellege, az emlékezés határai és működésének módja, a saját korunkról való tudás hiányosságai, adott esetben pedig a krónikás, s az általa kiszolgált hatalom érdekei miatt hozzáférhetetlen. Az álhírekkel, manipulatív gesztusokkal teli középkori krónikák „csodatartalma” pedig nem sokkal kevesebb, mint ami e teremtett világban jelen van. A múlt ugyanúgy hozzáférhetetlen, mint a jövő, aki azonban ezt megérti, mindenki másnál közelebb juthat hozzá.

Ebben a világban egyaránt a történetírás esetlegességét tükrözi az, hogy mit látnak, és mit akarnak láttatni a szereplők tényként és valótlanságként. Nem tudják elképzelni azt, hogy a bizánci császárok birodalma létezik, csodálatos képességű emberként tekintenek arra, aki csukott szájjal olvas, ugyanakkor természetes dolog számukra az, hogy valaki képes visszatérni a halálból vagy az idősíkok között közlekedni.

Különösen csodaszerűek és titkokkal terhelték a regényben az emberi élet kezdetéhez és végéhez köthető események. A furcsaságokon maguk a szereplők is elgondolkodnak, elbizonytalanodnak. A főhősnő, Riolda születése is különleges, nemcsak a szigetbéli krónikások elbeszélése szerint – uralkodó, és tündér gyermeke –, hanem akkor is, ha a történet alternatív, valószínűbb igazságát vesszük: hogy ő egy szorg és egy ember gyermeke. Riolda sem tud mit kezdeni a különleges bizánci küldött tézismondatával, miszerint „örökké élni nem lehet, de a halált megkerülni igen.” Noha fantasztikum szintjén nem is, de szimbolikusan valójában ő maga teljesíti be sorsával ezt a képtelennek tűnő gondolatot. Egyrészt még életében mondák

Új Forrás 2017/1 – Steinmayer Kornélia: „Örökké élni nem lehet, de a halált megkerülni igen” – Banki Éva: *Fordított idő*

és legendák részévé válik története, másrészt egy új birodalom megteremtőjeként és bölcselőjeként lép fel, harmadrészt pedig anyává lesz: ezen minőségeiben válik számára biztosítottá, hogy valamilyen formában az eljövendő halála után ennek a világnak a része maradjon, ne merüljön el a feledésben.

Ezekben a beágyazott anekdotákban ugyanazt a jelenre való aktualizálhatóságot, kiszólást, visszatükrözést figyelhetjük meg, mint a történelem elbeszélhetősége kapcsán. Hiszen a születés és halál misztériuma a fantasy keretein kívül is, jelenünkben is tele van megmagyarázhatatlan, elfogadhatatlan, érthetetlen jellegzetességekkel, tragédiákkal, amelyekkel vagy azért nem tudunk mit kezdeni, mert egyedi, abszurd esetek, és/vagy azért nem, mert személyesen érintenek minket. A regényben is kérdéssé, megkérdőjelezhetővé válik, hogy hogyan lehet ezeket a „titkokat” feldolgozni, megmásíthatatlanságukba beletörödni úgy, hogy valójában e világ keretei közt azt se tudják a szereplők, hogy tényleg nem lehet-e ez másképp, hiszen legendák szólnak hősokról, akik visszatérnek a halálból. Hogyan lehet helyén kezelni a születést és a halált, hogyan lehet helyén kezelni a múltat és a jövőt? Miben rejlik az igazi probléma?

A kulcsszó pedig a rettegés: a személyes és a kollektív félelem ugyanis mindennek a gyökere, és minden félelem gyökere a múlandóság, a feledésbe merülés, a halál utáni ismeretlen gondolata, ami elől a kényszeres igazság keresésébe, álmodozásba, a múlt feltárásába menekülnek a történetbéli emberek is. És ennek hiábavalóságával végül maga Illighaen is szembesül, aki a múlt ravasz krónikásaként örök alkalmazkodással és előrelátásával együtt is végül kudarcként éli meg az egész életét, és ő maga sem tudja megkerülni a halált. Belátja, hogy a múlt megzabolázhatósága, elrendezése, megismerése önáltatás, abból ugyanannyi félelem és kétség eredhet, mint a jövő kémleléséből. A muzulmánok földjén élete végén keserűen tapasztalja, hogy mit sem ért az, hogy beleszületett egy tudós dinasztíába, ahol biztosítva volt számára a folyamatos ismeretszerzés. Egyfajta Salieriként tekinthet le az uralkodó Mozart-unokaöccseire, akik pusztá szórakozásból eszkábálnak össze tengeralattjárót, repülőt, időgépet: a barbár Kelet rakoncátlan gyermekei feltalálnak mindent itt, amivel évszázadokkal később Da Vinci kísérletezik.

Illighaennel szemben Riolda épp azért válhat a regény főhősvé, mert meg tudja bontani ezt a determináltságot, fejlődéstörténetében meghatározó változás, hogy kinövi a rettegést, ki tud lépni ebből a félelem által meghatározott magatartásmódból, a helyén tudja kezelni a babonákat, csodákat, személyes veszteségeit és kudarcait. Rioldát elkerüli a közöny is, nem veszi a különös dolgokat, mágikus jelenségeket maguktól értetődőnek, a rácsodálkozás, a felfedezés kíváncsisága jellemzi, s nem a görcsös igazságkeresés. Megvan benne az egészséges életösztön, az óvatosság is, mindezért jut ő

közelebb mindahhoz, amiért más bármire képes, amire mindenki más erősebben vágyik. Rioldát nem csak a múltja és annak ismeretlen elemei nem nyelik el – nem retteg a jövőtől sem, képes kézbe venni a sorsát, alakítani azt, és épp ebből eredően tudhatja magáénak ebben a világban lehetséges különleges képességét: ő is egy azok közül, akik emlékezni tudnak a jövőre. 61

Szemben a regény más karakteres nőalakjaival, akiknek múltját titkos gyilkosságok, vérfertőzés, megaláztatások sora terhelik, s igazi *femme fatale*-ként lépnek fel a történetekben, ő sokkal hagyományosabb, szelídebb magatartást képvisel, s ezzel a visszafogottsággal mégis inkább lesz sorsának, jövőjének alakítója, mint a többiek. Jóval több mindent ért meg és lát át, mint azt körülötte bárki gondolná, és nem dől be a teremtett és teremthető manipulatív, udvari narratíváknak. Jól jelzi ezt, hogy dajkaként teljesen tisztában van vele, hogy a királyi gyermekekkel történő balesetek valójában gyilkossági kísérletek: az álkirályi gyermekek sorsáról jegyzi meg ironikusan, hogy nyilván valami „baleset” fogja érni őket a közeljövőben.

Bánki Éva regényét megközelítették már a mese, a mítosz, a fantasy, a középkori legenda, a gótikus regény, valamint a mágikus realizmus műfaja felől is, de talán az utóbbi kategória lenne a legtalálhatóbb, amely nem kizárja, inkább egyszerre teszi lehetővé mindezen műfaji hagyományok jellegzetességeinek jelenlétét, felismerését. Bravúrosan kalauzol el minket a képzelet határára, teremt meg egy sajátos nyelvet és tárja fel előttünk a középkori mentalitás sajátosságait – amely valóban előbb visszaadható és visszakövetkeztethető a ránk maradt korabeli, viszonylag csekély forrásanyagból, mint mindaz, ami egykor megtörtént. Nemcsak szereplői, hanem ő maga is eljut a képzelet határaihoz e lenyűgöző világ és történet megteremtésével, melynek nyitva hagyott kérdései, elvarratlan szálai alapján reménykedve várhatjuk a folytatást. (*Libri, Bp., 2015.*)

Új Forrás 2017/1 – Steinnacher Kornélia: „Őrökké élni nem lehet, de a halált megkerülni igen” – Bánki Éva: *Fordított idő*

Potozky László harmadik kötete több szempontból tekinthető meglepetésnek. A fiatal író azzal, hogy nem Erdélyt és a hozzá kapcsolható eseményeket tette meg témájául, függetlenítette magát attól az Erdélyből elszármazott magyar

62 Palkovics Beáta

„...AZÉRT VAGYOK A VILÁGON, HOGY TÉVELYEGJEK BENNE...”

Potozky László: *Éles*

szerzőkhöz kapcsolt sztereotípiától, miszerint a határon túli magyar írók műveikben képtelenek szabadulni a szülőföld élményétől. Ezen kívül úgy irányítja a figyelmet egy, a magyar próza számára eddig csaknem felfedezetlen nemzedékre, hogy az Y-generációként emleget-

tett, a húszas évei elején járó korosztály szemüvegén keresztül ír a világról.

A regényben belső monológ vezet végig a főhős életének négy évén, amelyet olvasva képet kaphatunk a huszonévesek céltalanságáról, a kétségbeesztően üres világukról, amelyhez sem szellemileg, sem érzelmileg nem lehet kapcsolódni. Az elbeszélő magát egyetemistának *álcázva* lóg a semmiben, tompultan viszonyul az őt körülvevő léthez. Mindennapjait áthatja a bulik forgatagában tévelygők magánya, söröskorsókon keresztül szemléli a világot. Kocsmáról kocsmára vetődve keres valamit, ami kitölthetné a lelkében tátongó ürességet. A történet kezdetén nyers, állatias ösztönök jellemzik, később ezek teljesen eltűnnek, helyüket a tompultság veszi át. A fizikai fájdalom az egyetlen, amit átélve igazán érzi, hogy él, kizárólag a saját fájdalmába tud kapaszkodni. A combjaiba körömmollóval váj tigriscsíkokat, hogy önsebzéssel pusztítsa lelki nyomorát.

Ebbe az állapotba rántja magával a szintén egyetemista lányt, Katjét is, aki prostitúcióból él. Azonban a szerelem sem jelent számukra feloldozást a kábulatból. Ahelyett, hogy a jelenben élne, a fiú egyfolytában Katje korábbi ügyein rágódik. A fájdalom romantikája átjárja mindkettőjüket, belesüppednek az ürességbe, amiből nincs kiút. A lány a kapcsolatuk kezdetével nem folytatja tovább korábbi tevékenységét, így azért, hogy meg tudjanak élni, rablásokat készítenek elő, és hajtanak végre – a történet ezen a ponton kelet-európai egyetemi Bonnie és Clyde sztorivá válik. Egyre messzebbre mennek, nincsenek gátlásaik. A közös titok és a fiú féltékenysége még inkább elzárja őket a külvilágtól, amihez ezután hiába próbálnak meg ismét kapcsolódni. Ahogyan az elbeszélő is megfogalmazza: „tudtam, lassan muszáj lesz beletörődnöm, hogy hiába akarok részt venni a világban, ha a világ nem akarja, hogy részt vegyek benne.” A történet során fel-felsejlenek a törekvések egy jobb életre, az idő telik, de fejlődés nincs. A szöveg pontosan követi egy

személyiség lebomlásának fázisait, rendkívül érzékletesen mutatja meg azt, hogy az egyénben hogyan esik szét minden, és hogyan hullik körülötte a világ is darabjaira. Akármilyen szálon indul el a cselekmény, végül mindig ugyanaz a konklúzió: nincs más út, csak a magány. Akármit csinálunk, a világ ugyanúgy halad, nincsen befolyásunk még a saját életünkre sem. 63

Az *Éles* rendkívül sivárnak mutatja napjaink húszas generációjának életét. Középpontjában egy olyan alak áll, aki előbb hatalmas csalódásokat él meg, amiknek hatására dühös lesz, és miután kitombolta magát, dacosból rezignálttá válik. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt, hogy ez egy szubjektív nézőpont, egy különösen érzékeny, kiábrándult egyetemi hallgató perspektívája, nem pedig egy teljes közösségé. Nem nevezhetjük tehát kizárólagosan generációs regénynek, még annak ellenére sem, hogy elbeszélőjének frusztráltsága megegyezik egy átlag huszonévesével, mert a világra adott reakciója sokkal érzékenyebb annál. Az *Éles* túlmutat a generációs regény műfaján, a kirekesztettség és a közösségtől való elidegenedés regénye, amely egyúttal arra is felhívja a figyelmet, hogy ha kommunikációképtelenségről és a társadalomtól való eltávolodásról van szó, az Y-generáció a leginkább veszélyeztetett korosztály. Ez a nemzedék az, amelynek példaképei sincsenek. Az elbeszélő ezt a pozitív minta-nélküliséget expliciten is megfogalmazza regényben: „Gátlástalanul törölt a huszonévesekkel a negyvenes-ötvenesek generációja, megtehették, velük is segget törölt a szocializmus, és örökre szarosak maradtak.” Az elbeszélés egyetemistái és azok szülei között nincsen őszinte kapcsolat, nem beszélnek meg semmit. Katje szülei például úgy tudják, hogy lányuk bébiszitterkedéssel egészíti ki az otthonról kapott apanázst.

A Potozky-novellákban már kiforrott prózanyelv az *Éles*ben regényanyagként jelenik meg. Fegyelmezett szerkesztés és választékos beszédmód dominál a szövegekben. A lendületes, pontos mondatok végig fenntartják a feszültséget. Az elbeszélő tabukat nem ismerve használja ugyan a trágár kifejezésekkel telített mai szlenget, de káromkodása egyetlen ponton sem válik öncélúvá. A rövid mondatok tömörsége, képi vonatkozásrendszere vonzza az olvasót. A főhős monológja rendkívül erős hasonlatokkal szerkesztett („...pózna vagyok az áramban, kilógó és mocanthatatlan...”, „Úgy gyűjtöttem a sok szétcsapott estét, mint más a hűtőmágneseket.”) A regény vázát alkotó belső beszédet ritkán, rövid időre szakítja meg párbeszéd, ami következtlenül a szöveg elején dőlt betűvel van szedve, a könyv vége felé haladva pedig jelöletlenül áll a lapokon. A narrátor különböző szövegrészletek összekapcsolásával segíti a történet egészéé szövdését. Mindezek közül is kiemelkedik a szöveg egészét behálózó állatszimbolika, főként Katje nevének, testének és életének a macska motívumával történő összekapcsolása.

A történet végén az elbeszélő sorsa visszafordíthatatlan fordulatot vesz, mások életének irányítása és örökös elnyomása helyett választ magának egy „barátot”, egy mestert, aki a felemelkedés helyett még lejjebb, a teljes romlásba taszítja őt. A regény lezárásaként így teljes kilátástalanságba vezeti az olvasót, és azt a látszatot kelti, mintha eleve ki lenne zárva a megoldás lehetősége. A szövegből sajnos annak megindoklása is hiányzik, hogy miért kell ennek így lennie.

Egy vagabundnak, vagy éppen rebellisnek is mondható író, költő. „Csavargásai” persze az irodalomhoz, no meg egyéb művészeti ágakhoz kötődnek. 1988 óta megjelenő kötetei között versek, prózák egyaránt megtalálhatók, 2014-ben pedig *A rockdí-ler* című regénnyel jelentkezett. *A Betépett oldalak* a tizenharmadik könyve. A szerző fülszövegének utolsó mondata: „Nincs iránytű, nincs kormánylapát, csak egy dalbérlő és a fuvalom. Integressetek!”

Bakonyi István 65

KUTATÁS AZ ELTŰNT IDŐ NYOMÁBAN

Faludi Ádám: *Betépett oldalak*

Vers ez is, másfél soros. Annyit teszek hozzá, hogy az olvasónak (s persze a bírálónak) azonban kell valamiféle iránytű, ha kormánylapátra nincs is feltétlenül szüksége.

A nyelv különös játékaiként éppúgy jellemzik a kötetet, mint a szókimondás – a rock és a beat nemzedékéhez tartozó költőnél ez persze természetes. Ugyanígy az avantgárd hatása is vitathatatlan. Faludi olyan költő, aki akár a mobilszámát is közzéteszi, miközben beépíti egyik versébe, és hajdani élményeit osztja meg velünk a soponyai könyvtárból (*túl az óperencián – ober enns west autobahn*). Kedveli, és az olvasóval megkedvelteti a szabad formát, a központozás hiányát, a képverset, a polgárpukkasztást. Beépít vendégszövegeket, és időnként kiforgatja azokat. Ilyen vers a *süvöltés*, amely Allen Ginsberg *Üvöltését* parafrázeálja: „láttam nemzedékem legjobb emléit pocskába menni / allen ginsberg ne hülyéskedj velem...” De itt olvassuk a József Attila *Ódáját* idéző sort is: „visz a vonat futok utánam...” Groteszk, ironia, magamutogatás – nem rossz értelemben. Ilyen dolgok jutnak eszünkbe, miközben valóban élvezzük a szóömlést.

Találomra kiírtam pár leleményt a kötetből, melyek némelyike akár egy-szavas versnek is beillik: *zsemlékművek, ingyeniró, nincskereső, mea kuplé, emléknyűvek, visszavonat, légiüresjárat, lokálpatriárka, te vagy az én hársam, halálműdíj, mókuserékpáron, blues düledék, szabad európa, idegfront, halálkanyaró*. Nem öncélú játék ez, sokkal inkább bölcsélet húzódik meg mögötte, meg hát édes anyanyelvünk lehetőségei. És a nyelvvél nagyon jól bánik Faludi, ez egy percig sem kétséges. A művek egy nagy egésszé állnak össze, akár egy verses regény. A gondolkodásmód és az ábrázolás gyökerei kétségtelenül az elmúlt évtizedek világirodalmában keresendők, és beigazolódnak, hogy a már idézett Ginsberg vagy éppen Gregory Corso hatása máig érvényes lehet. Hasonlóképpen vonzódik Faludi a kor könnyűzenei áramlataihoz is, s így, együtt mindezek jelenthetnek szabadságot a költő számára. A szabadság egyébként is alapfogalom itt, és ahogy egyik interjújában mondta, a szabadságért mindent

fömláldoz, kivéve a szabadságot... A hatvanas években megszületett álmok élnek tovább, ezzel kapcsolatos egy részlet az *álmofogyatkozásból*: „ha az álmok mindegyike valóra válik / ez azt jelenti / hogy nem marad belőlük semmi / ez a hangsor fut szerte / falak könyvek képek ablaküveg / felhalmozottak és kirámolt szentek...” Persze, hogy szerepet játszanak itt a világ zűrzavarai, és azok is betolakodnak a versvilágba.

Néha persze az olvasó (és a recenziós) szinte beleszédül az ötletgazdagságba, aztán mégis visszaszédül Faludi szövegvilágába, amelyben fontosak a kultúr- és zenetörténeti utalások, melyek jórészt a keserűes emlékezés ébren tartói. Lehet, hogy a költői szándék ellenére, de van ebben egy adag nosztalgia is. Kutatás az eltűnt idő nyomában. Mindez a szabadság újra átélésének bizonyítéka, hiszen Faludi Ádám számára a szabadság levegője nélkülözhetetlen. Ez itatja át versvilágát, és határozza meg életérzését. Szép vers-bizonyíték erre a *jön a tavasz is*: „ott volt a szabadság / a hangja nem írható le / mintha nem hinnéd el / mire képes egy száguldó / csillagdarab // és már akkor fogtam a vállad / a kezed / és bújtam beléd / előlem”.

Közérzetének alkotó eleme a lázadó szellem, éppúgy, mint az esetleg érzelmes, nosztalgikus hang, a múlt idő számbavétele. A másik ember közelsége vagy távolsága. Megint egy jellegzetes részlet: „...de most hideg van / add ide a kezem...” (*mi minden híz el az égben*) Ez lehet a teljes egybeolvadás mozzanata is, de az sem kizárt, hogy az ember önmagától való menekülése sem idegen ettől a szemlélettől.

Így lesz a kötet a külső és belső kalandozások lírai krónikája, az őszinte kitérülködés dokumentuma. Van úgy, hogy az epikai elemek is erősek, például a *Kelenföldi pályaudvarban*. Másutt érzékletesen éneklie meg ifjúkora miliőjét, a balatoni nyarat, a hűtő tetején szóló táskarádiót, vagy éppen a „tavárisi konyec” idejét. Szerinte így ér véget az örökkévalónak tervezett ideiglenesség. Ritkább eset, ha a végletekig tömörít, és van úgy, hogy egy emlékezetes Illés-dal szavai is beépülnek a műbe. Mindvégig szoros összefüggés van a *Betépett oldalak* rendkívül változatos szövegei között: erősítik mindezt a visszatérő motívumok, amelyek által egy nem túlzottan reményteli jövőkép válik láthatóvá az olvasó számára.

De hát a költő teszi a dolgát. (*Vár Ucca Műhely, Veszprém, 2016*)

Üdvözlét az Olvasónak! Először többes számban szeretnénk szólni: kijelentjük, hogy mi vagyunk a zűrös és nehéz lépcsőházak lelkiismerete. Mi vagyunk a világos és langyos Kádár-kockák utolsó lelkei.

68 Radnóti Ádám

REGGELTŐL ESTIG ÉS REGGELIG MEGINT

Legyen ez a mottó. Legyen. Ennek tükrében:

A reggelek arra készítetnek, hogy feküdjek vissza, hogy betegeskedjek, hogy vájjam ki a szemgolyóm, hogy dühödt leve-

leket írogassak az igazgatónak, meg kiáltványokat, hogy én soha többé; aztán mégis minden reggel. Hat óra harminc és negyvenöt között átlagosan hét és egyharmadszor gondolok arra, amit az alkoholista Debord mondott, hogy beleszorultunk a mesterséges ciklikusságba, ami monotóniaként emészt fel, öl meg, percről percre, óráról órára,-

A délelőttök arra jók, hogy a többiek figyelmeztessenek rá, hogy már megint túl sokat beszélek. Anélkül, hogy különösebben érdekes lennék. Néha olyan-nak látom magam, mint az időnként rám törő erős fejfájás; nem tudom, hogy honnan jövök, mikor távozom, amit pedig érzek, az csak simán kellemetlenség. Ez sem baj, legyen így.

A délutánok felerészt többes számú unatkozások, felerészt pápai vizeken kalózkodások. Ha írnék slágert, az lenne a refrén, hogy *Necsajev, Rivotril, koszos vér, szép idill*. Valami, valami, valami más. Majdnem mindig valami más kell. És röviden; ezért nem írok inkább slágert.

Az esték békén tudnak hagyni. Az este *nyugodt, elbeszél*. Sötétben érek haza, nincs hobbim, nincs tervem. De legalább a sötétben ezt senki nem veszi észre. És a monotónia kínzó lassúsággal öl meg, percről percre, óráról órára. Ismered őt? Én egy furcsán lassú estén csókoltam meg a lapockáját, mert nem tudtam ellenállni annak, ahogyan a csontjain puha, juharbarna bőr feszült, azokkal az apró pihékkel és a még épphogy látható anyajegyekkel.

A hétvége más. Olyankor nem esték; éjszakák vannak. Éjszakák; azokat nem lehet magyarázni.

Mégis mit lehetne elmondani egy éjszakáról, mondjuk arról, amikor majdnem hetvenen voltak, egy olyan éjszakáról, mikor metsző hideg volt és a fakó

város peremén próbálta mindenki jól érezni magát, a fényben, a fűben, a zajban? Mit lehetne elmondani, hogy ott volt a lány, akinek azelőtt nem sokkal kiszúrták a szemét, és hogy a fehér szemtapaszra alkoholos filccel és játékos kacérsággal Isten mindent látó barokk szemét rajzolta. Mit lehetne elmondani, a felhővé tömörülő cigarettafüstöt és fiatal tüdők küzdelmeit, ahogyan védekezni próbálnak a korai önpusztítás megfelelő körei ellen. Mit lehetne elmondani, hogy volt, aki már egy szót nem tudott magyarul, de hibátlanul énekelte, hogy y la monotonia es un asesino lento (*spanyol eredetiben*). Mit lehetne mondani, hogy egy ponton lelassultak a fények és megdermedt a tér a kilégzett tetrahidrokannabinolban. Lassú gyilkos. *Asesino lento*. Égő rőzséből falakat építeni - ilyenek vagyunk, ez jut eszembe.

69

De

Végül megnyugszik az egész lüktetés.

Amikor a tükörbe nézek, azt látom, hogy folyamatosan hullik szét minden, és mégsem lesz vége, soha nem semmisül meg teljesen.

Az elalvás előtti pillanatban csak egy van, ami biztos:

a reggelek. Legyen ez a mottó.

XY egy harmattal pettyezett őszi reggelen arra ébredt, hogy megnémult. Karjait az ég felé tárva szokásos aggregényásítását nyögte volna, de egy hang sem jött ki torkán. Csodálkozva kotorászott fülében otffelejtett füldugók után,

teljesen fölöslegesen. Két éve Tenerifén hagyta, egy macánál. Pizsamáját mar-
kolászva nyitotta ki a te-
raszajtot. Az autók a szo-
kásos karistoló zajjal
igyekeztek jobb helyre, a

70 Fehér Enikő

NÉMASÁG

muskátlíkba pottyantó verebek vígan csiviteltek, minden hang a helyén volt. XY homlokát ráncolva cigarettára gyújtott. Marquez, a papagája észveszejtő rikoltozásba kezdett a füsttől. Segítség, segítség papagájjá változtatott! Ezt az egy mondatot tudta csak. XY nem is tudta volna megmondani, miért pont ezt. Jópofának tűnt. A cigaretta elhalálozott, hamvasztása után XY-ban fel-
támadt a kötelességtudat, hogy bár továbbra is hang nélkül, de munkába in-
duljon. Körülötte a metrón az emberpuding csendben volt. A portás éppen csak biccentett felé. Vagy csak a péksütemény utolsó morzsáit söpörte le ma-
gáról. A napja szépen pergett le, homokszínűen. Az első ember, akihez szívesen
szólt volna, a metrón ült, vele szemben. Hosszasan bámulta, szemérmetlenül,
sejtve, hogy a nő falat emel maga és mások közé, mint a többiek. Fáradtan
lépett a lakásába. Kulcszörgés, óraketyegés, reklámnyekergés. Minden él.
Ő lenne csak halott? Miután elmajszolta a műanyagot, amit a fagyasztóban
talált, néma álomba merült. Senki nem szólt hozzá aznap.

Másnap sem.

YZ már unta a saját hangját. Jó napot, ez itt a Szorgos Diák, azért kereste-
lek, hogy... eredj anyádba. Senki nem mondta neki, jó, hogy hívtál. Örülök,
hogy hallak. Ezek a mondatok ott heverték a dossziék mélyén, amiket YZ
kénytelen volt minden alkalommal arrébb rugdosni, hogy asztalához férjen.
Szinte jólesett a metrójaj, és az önmagába bámulás. Valaki őt bámulta.
Többször utaztak együtt. Szakállas volt és kedves. Egy élő paradoxon. Nem
akart ránézni. Aztán egyszer mégis. Elállt a szava. Otthon vette észre, mikor
leforrázta magát és ordítani akart. Mikor észrevette, még jobban. Remegve
tárcsázott. Fejére csapott. Írt. Másnap a metrón leesett a tantusz. Zötykö-
lődtek a szakállással, mikor az lábára lépett. Úgy tűnt, szándékosan. Egy-
szerre tátoztak zavartan bocsánatot. Egyszerre pirultak el. S talán a
felismerés is egyszerre érte őket, hogy mindkettőjükkel ugyanaz történt.
A szakállas, mint egy idomár, aki először találkozik tigrissel óvatosan te-
relte ki a metróból. Ön is? Én is. Írta vissza elpirulva. Meghívhatom egy ká-

véra? Bólintott. A kávé gőze feloldotta a rémületet. Egész délután beszélgettek, egymással szemben, a telefonba pötyögve.

Aztán másnap is.

71

Telefoncsörgésre ébredt. Felrúgott pár sörösdobozt, mire elért a telefonig. YZ volt. A csend a túloldalon ijesztőbb volt, mint bármilyen ordítás. Felvette viseltet, kopott ingét. Trotyosnak találta, fehérét húzott. Sietnie kell, nem készülődhet, mint egy menyasszony. Visszaöltözött és meg sem állt a nő lakásáig. Nem először járt nála, de most izgatottabb volt, mint valaha. A nő haja még aludt, szeme éberén villogott. Angol nyelvű honlapokat mutogatott. Örökre elhallgatott. Elvesztette hangját a híres kontratenor. Némasági fogadalmat tett a Nobel-díjas matematikus. És egy tucat olyan írás, amire eddig nem figyeltek fel. XY megértette. A némaság, mint egy vírus, terjedni kezdett körülöttük. Kétségbeesetten falták a sorokat, kezük észrevétlenül kulcsolódott össze. Most mi lesz? Egy hete néma vagyok! Sikoltott a monitor. XY a nőre nézett. Finoman, mintha egy életveszélyes műtétet végezne, megcsókolta. Fogalmam sincs, írta vissza. Megtanulhatnánk jelnyelven.

Új Forrás 2017/1 – Fehér Enikő: Némaság

A városban betűk nélkül jelent meg egy napilap. Egy kedélyes öregúr vette meg, rá sem pillantva, a szokás langyos kényelmével vágta zsebre és ballagott is tovább. Otthon a rekamién, mikor széthajtogatta, azt hitte, cserben hagyta a látása. Tévedett. A hangja hagyta cserben. Másnap a napilap összes példányából hiányoztak a betűk. Teljesen váratlanul történt a dolog. A szerkesztők, a szedők és tördelők nem jutottak szóhoz. Az előfizetők nem reklamáltak, inkább előfizettek egy fényes lapú bulvárra. XY és YZ ültek a kanapén és a monitorra meredtek. Hát ez is. A sajtó némasága a jövő némasága. Annak ötlete, hogy ott hallassák a hangjukat, elsüllyedt. Kabátot vettek és kéz a kézben futottak ki a világba. Eddig fel sem tűnt nekik, hogy a hajléktalanok mit üzennek. Lakásra gyűjtök. Éhes vagyok. Megnémultam. Segítség, nem tudok beszélni. Elvesztettem a hangom, elvesztettem az állásom. Mérhetetlen sokan voltak. XY és YZ összegyűjtötte őket, mint egy zacskó limlomot és egészen a Központig meneteltek. Üres újságokat sodort a szél. A Központ fejese kinézett a tömegre. Szomorú szemű sűrű emberek néztek vissza rá. Transzparenszeket szorongattak. Nincs hangunk, segíts rajtunk! Végiggondolta, mit

is jelent ez. Osztott, szorzott, de az ügy hírértéke nem érte el A Központot. Megnyomott egy gombot a kabátján és a szürke tömegbe fekete keveredett. Biztonságiak.

72 Másnap A Központ újságjában a következő cikk jelent meg:

A sztár, a zene tündöklő csillaga, Personne Whohasname váratlanul némult meg. Hogy ez átmeneti-e vagy végleges, orvoscsapatunk vizsgálja. Egyelőre állapota nem súlyos, de koncertturnéját kénytelen volt lemondani. Reméljük, mihamarabb felgyógyul a híres énekesnő. Lapunk nem tud semmiféle némasági járványról, valószínűleg egyedi ez a sajnálatos eset. A sztárnak mihamarabbi gyógyulást kívánunk!

XY és YZ remegett a dühtől. Kiabálni akartak A Központtal, a világgal, a hajléktalanokkal. Ímélek százait küldték ezerfelé, de semmi. Ön üres üzenetet küldött, kérem, próbálja újra! Mindent megpróbáltak, hangjuk elszállt a közöny tornádójában.

Personne Whohasname egy harmattal pettyezett őszi reggelen arra ébredt, hogy megnémult. Hangját tömegek gyászolták.

IGEN

Éjfél sincs, de már az enyém:
A kipárnázott járdaszegély,
A félig fagyott belvárosi aszfalt.
Legutóbb is ez vigasztalt.

Mert nem, nem ez az első alkalom.
És neked?
Nem, nem direkt van felvágva az alkarom.
És neked?

Hazudunk, ugye?

Éjfél sincs, és ha semmi sem marad,
Csak a gyárok zaja - üsd a vasat! -
Akkor, és csak akkor: enyém ez a város!
Enyém ez az év: depressziós, függő, pattanásos.

EGY MARÉK SÓ

Egy marék só maradt belőled,
Egy hideg márványoszlop,
Egy fárasztó műszak,
Ami elaltatja a korán kelőket.

Egy marék só maradt utánad,
Egy pár hosszú üzenet,
Archív pornóképek, meg egy
Egész embernyi velős utálat.

Egy marék só maradt nekem,
Ha úgy alakul, hogy szükséges,
És kívánom, és elég rá,
Akkor a kimart sebemre teszem.

Egy marék szív maradt nálad,
Pont az a része kéne most már
Valaki egészen másnak,
Cserélj arcot, és cserélj zárat.

Majd vigyáz rád az óvó vasbeton,
Körbezárnak a hegyek, a gyárak,
Megkeményedik a bőr a talpadon,
Eljegesednek az idegen ágyak.

Másnapos homályban keltem. Nagyon rég voltam ennyire szarul, azt hiszem öregszem. Kierőszakoltam magam az ágyból, lementem a fürdőszobába, és elkezdtem engedni a vizet, miközben vetkőztem úgy éreztem pisilnem kell, úgyhogy felhajtottam a WC ülőkét, és akkor vettem észre, egy kék kör, pont a látóterem mértani közepén, nem is igazán kék, olyan zöldes. Lepisiltem, lehúztam a WCt, az-

Zboray Kristóf Vencel 77

kékkör

tán beültem a kádba. Elgondolkodtam a tegnap estén, a legjobb barátomnak 3 év után újra van barátnője, és egy teljesen normális csaj, kicsit szomorú, hogy ezen meglepődtem. Befeküdtem a kádba és hagytam, hogy a csap lepisilje a térdem. Picit kuncogtam ezen. A két térdem között vettem észre, hogy ott van az a kékeszöld kör. Beledöntöttem a fejemet a vízbe, és azon gondolkodtam, hogy kipróbálom, milyen belefulladás, de aztán feladtam. Felbugyogtam és a néztem a kezeimet, ázóttak és ráncosak voltak, de stimmeltek, ráncosak és öregek, mint én. megcsapkodtam a pocakom, csak ezt kéne engedni. Eszembe jutott, hogy tegnap azzal a lánnyal is összefutottam, akinek olyan barna szemei vannak, mint egy jó anyának. A kezeim között megint észre vettem azt a kék kört. Felültem a kádban, és elgondolkodtam, hogy talán most halok meg, reméltem, hogy ilyen a halál, nyugodtan ülve a kádban, nincs akaraterőm megmozdulni, és csak elengedem, elengedek mindent, és eltűnök örökre. A tükörbe néztem és az arcomon ült a kék kör. Talán depressziós leszek? Vagyok? Pedig járok terápiára. Eszembe jutott megint az a lány és egy kicsit felizgultam, de feladtam, valahogy nem tűnt fairnek. Pedig mostanában olyan kanos voltam, na mindegy. Talán nincs is szerelem, pedig emlékszem, hogy mennyire beleszerettem, de most nem érzek semmit. Lehet ilyen a szerelem, ilyen egyszer van aztán szar, mert nincs. Talán kimáshozom a kádból. Nehézkesen, de sikerült. A földön kúszva akartam, hogy ne kelljen igazán mozogni, de jó így is két talpon. Most már nem vagyok büdös másnap szagú, bár belül eléggé úgy érzem magam. Megtörölköztem és felvettem az alsógyám meg a pólóm. Böfögtem egy egészségeset, megfésülködtem, mint egy jó kislány, és kiszáritottam a hajam. Belenéztem a tükörbe és szomorúan konstatáltam, hogy nem haltam meg.

KÉTSÁVOS ÚTON DÖGLÖTT KUTYA

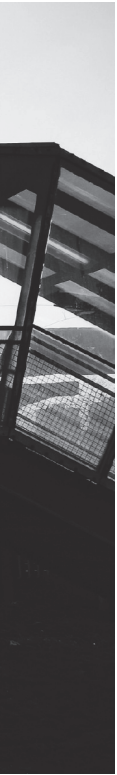
kétsávos úton megcsillan a döglött kutya vére.
meglátod a kutyát megsajnálod,
szüleidre gondolsz, régen látottakra
kik kétsávos úton fekszenek, de csak autóban holtak.

vezeted a jelent, taposod a gázt
vezeted az autót, taposod a jelent,
taposod, hogy meneküljön messzire
kétsávos úton döglött kutya után,
a családi idillt,
de magától menekül holt szülőtől fénylő múltba

kétsávos úton döglött jelen ugat
vonyít, egyre hangosabban, egyre holtabban
elhallgat
vonyít az autó,
vonyít a kutya,
tudja, az elfeledett szülők holtak

elfeledett szülő vörösen fénylő haja a napsütésben,
döglött kutya szőre vörös a halott napsütésben
elfeledett szülő eltűnik a csillogó sötétben
döglött kutya véres szőre fénylik a sötétben

meghalt jelenben szülő leszel
vörös hajad vonyít
erős lámpafényben

Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer egy csésze. Ez a csésze boldogan élte életét, majd egy szép napon egy néni kávént öntött bele, s a kávént benne hagyta fél napig. A kávécsésze természetesen egy papíron volt, a csésze szélén pedig lekúszott egy kis csepp. Nem nagy. Olyan kisebb fajta csepp. Ez a kis csepp úgy gondolta, ha már ott van a papír, meg a köröcske, akkor elmegy kirándulni egyet.

Igen, kedves olvasó, így születnek a kávéfoltok. Csak egy enyhe kíváncsiság kell hozzá, és egy nagyon jól elkapott pillanat. De képzeljük el a helyzetet, azzal a különbséggel, hogy a csésze szélén egy nagy csepp kúszik le. Célokkal halad, sunyi, összehúzott szemekkel a papír felé. Igen. Tönkre akarja tenni.

Szóval a kávé ott volt ártatlanul a csészében, várt. A felsők bizonyítani akarták, ők mennyire menők és kiültek napozni a csésze belső részére. Aztán a néni gondolt egyet, megmelegítette, majd lehúzta.

Nem, nem a vécében. Mi lenne az összefüggés aközött, hogy melegen, vagy hidegen húzza le a vécében? Azért ennyire nem összefüggéstelen.

Ez az idős hölgy, akarom mondani, idős néni, na jó. Maradjunk az öreg néninél, mert az neki a legtesthezállobb, az olvasóktól meg már úgylis bocsánatot kértem, szóval gondoljunk arra, hogy az öreg nénik sem csinálnak semmit sem ok nélkül. Vagy csinálnak, de akkor viszont elhíthetik velünk, hogy amit tesznek, azt márpedig okkal csinálták. De ez az öreg néni azért melegítette meg magának a kávént, hogy aztán megihassa, mert mint mindenki tudja ebben a világban, a kávént nem szabad hidegen inni, mert az nem tesz jót a szervezetnek.

De mivel a kis kávé fél napot várt arra, hogy kihűljön, majd újra megmelegítsék, ezért a csésze szélén pihenő, napozó, fényben fekvő cseppek a gyors tettek miatt nem kapcsoltak időben, és ottmaradtak. Akkor meg már nem gondolták azt, hogy hé haver, nekünk most le kéne folyni, hanem ha olyan jó nekik, még maradni szerettek volna kicsikét.

Így történt az, hogy azok a cseppek megöregedtek. A fiatalokat pedig mindig megisszák az emberek. Szomorú tény, de igaz, hogy kávéból csak az idősek maradhatnak fent az idők végezetéig.

Ők is voltak fiatalok és gondtalanok. Kavargtak, keveredtek össze-össze, csak aztán egy szép napon megunták egymást.

A néni leült a székbe.

Kedveskéim, mondjátok. Nektek miért jó, hogy megpihentetek?

Tudja néni, amikor az emberek úsznak egy nagyon nagy medencében, akkor van, hogy megunják a közepén való kóválygást. És hogyha megunták, hogy csak úgy úszkálnak közepén, vagy csak szimplán elfáradnak, akkor elkezdnek kiúszni a medence szélére. Aztán van olyan is, maikor mindenki megunja ezt az egészet, és túl sokan akarnak kimenni a medence szélére. Én is voltam fiatal, mindenki volt fiatal. Középen a legjobb lenni. Ott a legmélyebb, ott lehet a legszabadabb az ember. Aztán hogyha valaki nem fér el már a kezdetleges szélén, akkor elkezdnek egyre kijjebb ülni a medence szélére, ami nálunk annyit jelent, hogy egyre lejjebb mennek. De nem fáj nekik, ha megisszák őket? Néni, kérem, ne legyen naiv, ez nem így működik. Hogyha valakit megissznak akkor az boldog és nem érez többé. Bezzeg, akik maradnak ott a szélén. Ezért van az is, hogy csak öreg kávécseppek léteznek. Kint maradnak az idők végezetéig. Pedig hogyha az emberek belegendolnának, mi lenne akkor, ha a medence leengedne akkor, amikor már az első ember elkezdni kevésbé jól érezni magát, és nem kellene senkinek sem a szélére tapadnia, akkor lehet hogy a világban nem lennének problémák, meg lehet hogy mi is egy sokkal jobb társadalomban élnénk.

De aranyom, én mit tudok segíteni?

Ne várja meg, hogy kihűljön a kávé. Azzal hogy megmelegíti, nem segít semmit. Attól még pontosan ugyan annyira egészségtelen lesz, mint előtte volt.

Szóval az emberek szeretik, ha szeretik őket. De az emberek szeretnek szeretni valakit?

És vajon egy csepp kávé képes szeretni valakit?

És ha szeret valakit, akkor lehet, hogy az a másik csepp, akit szeret, azt mondja, hogy hékás, ne bánts az a füzetet, akkor a másik csepp nem fogja bántani azt a füzetet?

Lehet.

De gondoljunk bele, egy ember mit csinál, ha megkéri az illető, akit szeret, arra, hogy ne bántson egy másik egyedet. Aki a szerelmével ellentétes nemű. Aki ideges típus, az bizony csak azért is tönkre fogja tenni azt a lapot, csak azért, hogy a párja már ne lehessen boldog vele.

De vajon az emberek olyanok, mint a csésze oldalán lefele folyó cseppek? És ha nem, akkor miért igen?

Vagy ez is egy olyan dolog, amit senki sem tud semmivel sem megmagyarázni, csak legyintenek rá, mosolyognak egyet és azt mondják neked ezzel kapcsolatosan, hogy ugyan, aranyom, majd ha felnősz megérted?

Sajnálom a csészéket és sajnálom azokat az embereket, aki a csésze oldalára kényszerülnek.

Belül vagy kívül?

Mindkét helyzetben.

Csak azt még nem döntöttem el, melyik a legrosszabb.

82   Hogyha valakit szeretünk, és mégis rosszat teszünk neki, vagy
ha szeretünk valamit, megunjuk, és megoldjuk.

            Mert van, hogy a hiány kevésbé fáj, mint az, hogy megbántunk
valakit.

Az élet öniróniája.

ÁTLAGOS LÁNY VOLT

Nem volt népszerű, kimondottan szép sem, nem volt zűrés családja. Senkit nem érdekelt különösebben.

Addig a bizonyos napig. Reggel apró dudorokat fedezett fel magán. Az anyukája elintézte egy pattanástanító krémmel, délutánra azonban a puklik három millimétert nőttek.

Az osztálytársai megkérdezték, mik ezek a ragyák rajta. Legszívesebben lekaparta volna az egész bőrét, de nem használt. Harmadnapra a puklik akkora lettek, hogy bezárkózott a fürdőszobába, csak este jött elő. Másnap kiment az erdőbe. Akkor fakadt ki az első, a nyakán.

Egy fehér bimbó dugta ki belőle a fejét. Leült, átkarolta a térdét. Csak a szirmok lassú kibomlását lehetett hallani.

AZ ÓSZIRMI KÓDEX

(részletek)

Városhely

Városhelyet
a tengernyi gondban ázó
Városhelyet
egyetlen inalással szelni át
képezve ezzel
villanásnyi pillanatra
a kerítő fal
freskólepte túloldalát.

A tűzhely kihűlt hamvához
tartozni így
– a kódexfestő visszarévülő szürkéjét
a freskófestő kapunyi kékjét
gazdagítja.

Az Érkezés ünnepére készülődünk. A héten, a freskófestő kérésére, sötétben tapogatózva, kibontogattuk a rendház ablakait, megkerestük a kertre nyíló ajtót is, a festett, összeölelkező történetek sűrűjében - a kódexfestő, meg én. Az utolsó előtti éjszaka fáradtan hevertem priccsemen és amikor úgy éreztem, hogy az álom úrrá lesz rajtam és szemeim előtt összekeverednek a kis kamra behatárolt égtájai, feltápászkodtam, durván faragott asztalomhoz léptem, aztán, hogy elvégezzem napi penzumomat, az előírt elmélkedések kötelességszerű végigpörgetése után, lapoztam egyet az évkönyvben. A kódexfestő megelőzött a munkában: a tiszta pergamen bal felső sarkából, a nyugati margón túlról, mint visszarévedő mondat hatalmas kezdőbetűje, kinyílt szemeim előtt a frissen gyalult éjszaka. A kódexfestő közelgő ünnepünk sodra alá gyűrt, kétségbeesett kéznyomát halántékomra szorítottam:

*(Nem hallanátok meg, ha kiáltanék,
ha földhöz verném ráncaimat,
emlékem zörögne csak bennetek,
mint kallódó hiedelem -
szálkás arckép a gyerekkorból.)*

85

*Eltévedtem. Eddig azt hittem, évkönyvemben, mint a mesebeli vízesésben, ami-
ben, ha az ember a vibráló, tört pillanatok közti kisimult, kellő időben érkezik
és belepillant, megláthatom a jelent - most megértettem, hogy lekéstem a pil-
lanatot (ki tudja, talán a pillanattért), amit a vízesés számomra tarto-
gatott, de azért belenéztem. Visszafelé indulok, meg kell másznom a Fű
hegyét, a hegyről lefelé, mondják, ezt énekeltem majd:*

*lebontják bordáinkról az utat,
a lábainkat szétverik, (szükségtelen hidak),
a moszatos lábakat. Bokor ül mellénk
folyóba merült gondolattal, nézi a partról
a partokat,*

*aztán Völgyikútban kerekükre karoltak a malmok, pörgettek fölfelé a
völgytorokba, a Muterus tengerszembe alászálltam, hogy eztán csak egy-
egy mondatban bukkanhassak a felszínre:*

*a tél a szoba falán,
az ősz a sarokban,
a nyár az ajtó felett,
a tavasz az ablaknál
lóg egy-egy szegen:
anyám házában, vigyázva,
(kiszáradt gyógyfüvek),
majd egymás mellé
kerülhetnek az emlékek.*

*„Hazatérnek a testvérek” – gondoltam. A kiváltságukban irigy helyhez kötöttek
sértettséggel lapoztam fel jövőbe nyúló, hazatért történeteiket.*

*(Öregasszony fon,
fonó mozdulatokkal
kaparásza a levegőt,
a levegő élén kisimul arca,
arca túlcsiszolt mélyén*

*láthatjátok a napot,
melyen ráléptetek
a nyikorgó kerti ösvény alatt
őszbecsomósodott gyökerekre.)*

86

Az ünnep estéjén úgy meredtek rám, mint az egyetlen ismeretlenre. Gyanakvásuk elsötétítette a nagytermet. Egy éve, útra indulásuk éjszakáján érkeztem, ők még nem találkozhattak velem. Szertartásos szavakat mormoltak felém közeledés helyett, gyertyák félreforduló lángjával mozdígtatták esetlen darabosságukat, aztán a nagy kerek asztal mellett, az egymásra ürített poharakból csordogálni kezdtek az év megtisztult napjai. A freskófestő gyors mozdulatokkal, szénnel hordta fel az elhangzott mondatokat az izzadó falra - a pontos formákat s a színeket a hátralévő év bezáruló óráira tartogatta. A kódexfestő az elnagyolt arcokat nézegette, a szemek sarkából a történetekre hulló fénytörések érdekelték, a kezek félbemaradt írásjeleit figyelte, a szájak szögletében felejtett, meg nem mutatott véleményeket gyűjtötte. Én hallgattam. Igyekeztem megjegyezni a vándorzenész minden egyszer megszólaló, a freskókban eltompuló hangjegyét. Legalábbis így tettem.

*Mintha...
Mit mondanék?
Visszarepít a várakozásuk.
Fel tudom-e fedni?
Én magam...*

*(Ott még zsong
a levegő amiből
itt nem lett még
mit hozhatnék
mentségül*

*legkevésbé a...
keresem a szót
elharapom
félbeharapom
kezdettől
gyalog vagyok
akár az évszakok.*

*A lecsapódott arcot
töröljétek le a porról.)*

1
Míg apám apjára emlékezett,
az első felindulásról, a védtelen
csöndben, lebogoztam
nagyapám szárnyait.

2
Szelet vártam
vállaimon még dermedt,
éppen kigombolt tollakkal.
Egy ágösvény derengett csak,
lenn, mellette kémény
kecsegtetett sétaúttal.

3
Az erdőszélig
kísértetek tekintetekkel:
az a távolodó alak vagyok
a gyenge tájképen.
Városszéli házakat takar ruhám,
merev madarakkal,
néma harang kongó árnyékával
egy síkban, magasan.
Oda emelik sután festett
kézmozdulattal
(gondolják, magammal viszem?)
azt az elbocsátásszerű
merev búcsút, amit elnyel
a megsárgult mező,
a csipkés szél.

4
Elfújta szelek,
betemetett havak
járnak úgy, mint én.

Lássátok azért bolyhos
köpenyemet is
elárvult ünnepetek
ablakában.

5
Kifordított emberarc,
löszfalak közt,
mélyúton madarak
bőre száradt verdesve.
A forrásvíz, mielőtt reggeledett
tollas tisztásról
az esti tűz elszökött
illatának völgyét kereste.

6
Madártan.
Víz itta kavicsoké.
Amint hull és pördül
egyetlen tűlevél – övé.
A lány szája.
Nyitva. Csukva.
Beszéd fuvaltatának tana.
Az egyetlen tűlevél sodródásáé,
tapintásomé.
A lány összeszorított ajka.
Elszabadult madarak tana.
A kavicsok hűsítő nyeldeklése.

7
A vándor ösvényt talál – egy virág
szárán át kiutat az emberek közül.
Ahogy egyre termékenyebb tájakat
képzél – a kiindulópont úgy halványodik:

ha sosem-kaszált
tisztásra fekszik, a növényeket
földre dönti, mint egykor kedvesét,

por csattan az ösvény
hosszában, mert ennyi súlyt
szára nem derék megtartani –
a virág elhever, beleömlik a fűbe,

egy méhnek sem adta így –
egész fedetlenül hagyva szírmaít,
színei mind, a kavarodásban, hozzá-
verődnek az ember bőréhez:

89

előbb kar bomlik belőled,
hozzám érnek melleid,
és csípőd belém ütődik,
mikor megölellek s meztelen
combod is lágyan lágýékon ver.

8

Begöngyölt gyümölcsök közt
viz az út, porok, illatszerkezetek
vezetnek. Gazos házak, leszáradt pikkelyek
mentén mindenütt világvégi kertek,
kutyákhoz láncolt virágzó mandulafák,
megalvadt ruhák a karók hegyén,
ázott lécek, szétfutó gyalogösvények,
kerítéssel benőtt keréknyomok.
Mindenki lerak egy jelet az árokparton
(követ, zajt, letaposott füvet),
mert mindenki másban hagyta
magadból valamit, ahogy itt hagyta
magamban engem is.

9

Mezón a távolság: virág,
fű, gyom, a lábszáraknál matató
moha, zuzmó.

Erdőben a távolság: fa,
fagyöngy, kéregbe tapadó tapló,
páfrány, gomba,
bomló avarban csírák,
málló lombok
elfelejtett bolyhai,
tisztáson kő alatt
hunyorzó, fakó indák.

Benned: ha valaki gyökeret ereszt.

10

Ebben az átizzadt, kéktől híg
napfelkeltében vörhenyes bőrbe varrt
kutya fut. Akárhogy hívnak –
lohol utánad.

11

Széljárta vándorból,
megrágott idejűből,
ne űzz ki! – szabadíts meg!
Mert széljárta vándor
eres gyümölcs – dombmeleg
fűben hempereg.

12

Széllelbélelt minden gondolatom.
Ahol a patak tóvá öregbül –
lélegzetvisszafojtva gyűjtök
kavicsokat. Híd híján a víz
mélye felé vezetne utam.

Várom az esőt: a hegynek arcot növeszt,
szakálla nyúlik tőle a kőnek – emlékeztet.
Az időtlent bennem éri utol a kor.

A szó megered, a kezemből elhullanak
a kavicsok, záporoznak kérdéseim.

13

Behúzódok egy dió melegébe.
Bolyongok a féltekék között.

Fanyar füstök szivárognak
(vadludak szemcsés kiáltása,
mindenbe belemaró pára)
száron függő világomba –

elernyed, lehömböledik
a szárazon, jegesen kattogó,
elkócosodó fűbe. Kisandítok
a ködbe, végigfut hátamon a hideg.

91

Összegörbedten fekszem,
hetekig növekszem görcsösen,
hogy odébb gördüljön
csonttá fagyott odúm.

14

Favágók érkeznek.
Kijelölnek egy pontot
a sűrűben.
Szélesedő körökkel
készül a szűkülő tisztás.

15

Feketerigó szemezetett
lábnyomodból. Magok
énekké őrlődtek. Lépteid
zaját varjak lepik.

16

Nyár helyett az erdőbe
eltévedt, új rigó érkezik.
Türelmetlen röptét
még csillogó tollak zavarják,
sok ponton szúrják,
elveszejthetetlenül, szárnyait.
Fáról fára szél röpíti,
zavarodott tudását
a felülről szemlélt tájról,
vélt tapasztalatait,
az ellene ítélt csöndben –
mily tájékozatlanság –
egy-egy szállongó,
megtagadott levélnek
fújja el.

17

92

Ezekben a napokban – innen úgy tűnik –
hangyajáratokat másolsz. Gondoltam is:
talán visszaköltözl hozzánk. Mintha
erősíteni szeretnéd vágyamat s a közeledő
ünnepet hoznád magaddal ezt írtad
egy megszólítás nélküli, címtelen levélben,
nekem:

„Beléd botlik az ősz,
csalitos többé nem fedez,
csupasz álmokat szősz,
levelenként szakadó
képekben lassan felejtesz.

Harmat dérré válik,
sebesre marja szájpaplásod,
véres péppé mállik
nyelved, ajkad, ha a fák kérgét,
az éllé fagyott füvet rágod.

Nyele nő a szavaidnak.
Látszik, amit mondasz.
Kis ködfoltok takarnak.”

18

Vége van.
Még néhányan ülnek
a fű hegyét földnek
fordító kaszások,
nézik a mezőt,
mereven falatoznak.

Mindegyik földet harap,
merülve kapaszkodik,
gilisztát érlelő,
zavaros nedvekből
elszántan táplálkozik.

19

A virágüvöltést,
mikor a zsibbadt vándor
kutyák közé érkezik az úton,
konyhakertek bölintésába,
ez elfelejtett, megalvadt
szenvedélyt – ruhája kezdi el.

20

A falakkal fedezett teremtet
felfedezi az érkező, mint mikor
a kapu szelt alma fél felét nyitja meg.
Tarka tornyok, tetők és torkok
közt él középpütt a harangozó
és családja. A sikátorokra
kopott kopogtatók lesnek éhesen.

21

Bezárul a kapu.

Az ablakokban
mézről levetett
korsók szárítkoznak.

Zárt karokkal
lesnek az örök,
hunyorásuk csonka
üvegéről visszaverődik a
városba merészkedő.

Néhány lépéssel beljebb
malom korgását hallani,
kódorgó szemekkel
liszt szítál.
Lomb kucorog,
tél korcsolyál.

A Hangyamarta kő megtisztításakor a hangyavadászok ellepték a hangyajáratokat. Betűkként futnak hódító lábnyomaik a pergamenen, a borjú erei vezetnek csak ki a napfényre. A hangyavadászokat csápcsimpolyáikkal és potrohdozójakkal zenészek kísérték lelkesen, akik a fény felé már nem akarták követni a
94 *harcosokat. A hangyajáratokat ma Zumzós-ként emlegetik, mely a kőre hordott Toronyerdő lába alatt rejti régi harci indulóikkal együtt nyirokba és pudvába vesző, felismerhetetlen arcukat. Könyvemben a betűk megvastagodott sötétjében látom őket, bodzavérük alvadtan pihen.*

Egyszer én is megjöttem.

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg. Terjeszti a Budapesti,
a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő)
SZÜCS BALÁZS PÉTER (próza rovat: szbalazspet@gmail.com, Füstjelek online rovat)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat)
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PETER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626
E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.